БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой
ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 189 (6624)
СЕНТЯБРИИН 17
ЧЕТВЕРГ
1953 он

Сэн 20 мүнгэн.

Хэрбээ нютагуудтахи бүхы партийна, советскэ ба хүдөө ажахын органу, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд ба эмхидхэлшэд, коммунистнууд, комсомолецууд, бүхы колхознигууд ба МТС-үүдэй болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө малажал саашадаа хүгжөөлгын хэрэгтэ эрид шууд ба оролдосотойгоор оролсоод байгаа һаань, энэнэй тулада хүсэ ба зөөри гамнангүйгөөр табяад байгаа һаань, хүн зондо хэрэгтэй мяха, һү, тоһо, үндэгэ, мүн малажалай ондоошье продуктнуудые, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностьда хэрэгтэй тон шухала зүйлэй түүхэй эдүүдые манай орон ойрын 2—3 жэл соо элбэг ехээр абадаг болохо байна.

(Нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлээр абтаһан КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй тогтоолһоо).

СССР-эй ХҮДӨӨ АЖАХЫЕ СААШАДАНЬ ХҮГЖӨӨХЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гэй Пленум дээрэ 1953 оной сентябриин 3-да КПСС-эй ЦК-гэй Секретарь нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл)*

4. Ороoһото ба техническэ культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ тухай

Малажалые хүгжөөлгэдэхи, хартаабха болон овощь үйлэдбэрилгэдэхи гээгдэлые усадхаха зуураа, бидэнэр ороoһо таряа үйлэдбэрилгын саашанхи, бүри түргэн ургалта хангаха уялгатайбди. Энэ хадаа таряа талхаар хүн зоной ургажа байгаа хэрэглэмжэнүүдые хангахаһаа гадна, мүн хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые, тон түрүүн малажалые түргэнөөр дэбжээхын тула шухала хэрэгтэй.

Ороoһо таряа үйлэдбэрилгын талаар хүдөө ажахын бусад зарим һалбаринуудта орходоо үлэмжэ ехэ амжалтанууд туйлагдаһан байна. Бидэнэр дайнһаа хохидоһон ороoһо таряанай ажахые богонихон болзор соо һэргээн бодхоохоһоо гадна, мүн тэрэнииe үргэдхөөбди. Эдеэ хоолой үнэтэ культура болохо шэниисын тарилгын талмай түргэн темпэтэйгээр ургана. Мүнөө үедэ шэниисын тарилгын талмай дайнай урда тээхиһээ 8,1 миллион гектараар ехэ болоо. Украина, Хойто Кавказай, Крымэй районууд ороoһо таряанай ажахые хүгжөөлгэдэ ехэ амжалтануудые туйлаа. Эндэ шэниисын тарилгын талмай һэргээгдэжэ үргэдхэгдэһэн, илангаяа намарай шэниисын тарилга ехэ болоһон, тэрэнэй ургаса дээшэлһэн байна.

Оло олон колхозууд ба бүхэли районууд гектарһаа 150—200 пүүд шэниисэ суглуулжа абана. Чувашска АССР-эй Вурнарска районой Сталинай нэрэмжэтэ колхоз гектар бүриһөө 212 пүүд яровой шэниисэ абана. Николаевска областиин Баштанска районой колхозуудта 1952 ондо намарай шэниисын ургаса бүхы тарилгын талмайн гектар бүриһөө 170 пүүд болоо.

Энэ хадаа ехэ туйлалтанууд гээшэ. Зүгөөр, колхозууд болон совхозуудай нилээд ехэ хубинь ороoһото ба илангаяа ороoһото-бобово культурануудай бага ургаса үшөөл абаһаар байна. Энэ талаар хара бэшэ хүрьһэтэ газарай, центрально-хара хүрьһэтэ областьнуудай, Поволжьеын, Баруун Сибириин ба Казахстанай районууд гээгдэнэ.

Колхозууд болон совхозууд шэниисэ, хара таряа, ячмень, овёс болон бусад ороoһото культурануудые үйлэдбэрилгэ жэлһээ жэлдэ ехэ болгохын тулада ехэ арга боломжонуудтай байна.

Шэниисэдэ тусгаар анхарал хандуулагдаха ёһотой. Намарай ба яровой шэниисэ үйлэдбэрилгые ургуулхын тула, энэ культурые таридаг хуушан районуудһаа гадна, центрально-хара хүрьһэтэ областьнуудай, Поволжьеын, Украинын модото талын олон районуудта, тэрэшэлэн хара бэшэ хүрьһэтэй газарай хэдэн районуудта үргэн ехэ арга боломжонууд бии юм. Агротехническэ бүхы шухала условинуудые сахяад байбал, эдэ районуудта намарай ба яровой шэниисэ ехэ ургаса үгэдэг юм.

Ороoһото-фуражна культурануудые үйлэдбэрилгэдэхи гээгдэлые эрид шууд зайсуулха шухала, тэдэ культурануудай ургаса бага зандаа байһаар.

Манайда крупяной культурануудай тарилгын талмай хангалтагүй ба ургасань бага байна. Энээнһээ боложо гречихэ болон просо бэлэдхэлгэ эрид доошоо ороо. Гречихын удхашанарынь бүгэдэндэ мэдээжэ. Теэд энэ культурые тарижа ургуулгада ямараар ханданаб? Тэрэниие юрэ саг болзортонь бэшээр, муу газарта тарина, хүрьһыень муугаар элдүүрилнэ, нэмэлтэ тооһотуулга хэнэгүй, зүгынүүдые асарнагүй гэхэ мэтэ. Просой ургасые дээшэлүүлхын түлөө бодото тэмсэл хэгдэнэгүй, үргэн рядтайгаар тарилга хэхэ арга хэрэглэгдэнэгүй шахуу, теэд хэрэглэгдэһэн газартаа ряд хоорондын элдүүрилгэ заримдаа хэгдэнэгүй. Гэхэ зуура, просо гү, али үргэн рядтай аргаар таригдаһан ондоошье культура, элдүүрилгын хэгдээгүй һаа, ехэ ургаса үгэхэгүй гээшэ. Крупяной культурануудые үйлэдбэрилгэ манайда дутамагаар урмашуулагдана гэжэ тэрэшэлэн тэмдэглэхэ шухала. Бэлэдхэлэй үедэ 40 фунт просо 34 фунт шэниисэтэй гү, али 40 фунт хара таряатай тэнтэй юм, энэ хадаа просо тарижа ургуулха талаар колхознигуудай урма хэшээлые дээшэлүүлгэдэ туһалнагүй. Эдэ культурануудые һэлгэхэдээ зүбөөр тэнсүүлхэ хэрэгтэй.

Бидэнэр Урда зүгэй, Закавказьеын, Дунда Азиин, Урда Казахстанай ба Дальна Востогой областьнууд болон республикануудта рис үйлэдбэрилгые ехэ болгохо аргатайбди.

Ехэ дутагдал юун болоноб гэхэдэ, урмашуулгын хүсэтэ арга мүн болохо нэмэлтэ түлэбэри ороoһото культурануудай талаар олон колхозуудта бодото дээрээ хэрэглэгдэнэгүй. Ургасын түлөө үгтэхэ нэмэлтэ түлэбэриин показательнууд үлүү ехээр тогтоогдонхой байна, тиимэһээ олон колхозуудай колхознигууд нэмэлтэ түлэбэри абанагүй. Нэмэлтэ түлэбэри үгэхэ гуримые шэнээр хараха шухала болоо.

Мүн чумиза тухай мартаха хэрэггүй гээшэ. Энэ культурын талаар хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлжэ, ехэ ургасатай сортнуудые элирүүлхэ ба тэдэниие туршалгын станцинуудта, колхозууд болон совхозуудай үйлэдбэриин условинуудта туршаха шухала.

Ороной̆нгоо хүн зониие эдеэ хоолой бүхы продуктнуудаар хангахын аша туһада ороoһото-бобово культурануудые—горох, фасоль, чечевицэ, соя үйлэдбэрилгые бүхы хэмжээгээр ехэ болгохо хэрэгтэй.

Дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ колхозуудта тоһото культурануудай тарилгын талмай нилээд ехэ болгогдожо, дайнай урда тээхи хэмжээнһээ үлүү гараа. Наран сэсэгэй ургасые дээшэлүүлхэ ехэ арга боломжонууд бии. Теэд тэрэнэй ургасын бага байһаниинь халагламаар гээшэ. Гэхэтэй хамта, наран сэсэгэй харууһа һайнаар табиһан колхозууд болон бүхэли районууд ехэ һайн ургаса абана. Сталинска областиин Марьинска район энэ талаар жэшээ боломоор юм. Тэндэхи колхозууд гектарһаа 18 центнерһээ дээшэ наран сэсэгэй үрһэ суглуулна.

Хэрбээ энэ культурые квадратно-гнездовой аргаар таридаг болоо һаамнай, тэрэниие элдүүрилгэ механизировалхэ, һайн шанартайгаар ба саг соонь элдүүрилхэ, наран сэсэгэй ургасые эрид дээшэлүүлхэ арга олдохо байна. Тиигэжэ бидэнэр ургамалай тоһоор оронойнгоо хэрэглэмжые хангаха аргатай болохобди.

Наран сэсэгһээ гадна, лён-кудряшай, клещевинын арахисай, горчицын, рыжигэй болон бусад тоһото культурануудай үрһэ үйлэдбэрилгые бүхы хэмжээгээр ехэ болгохо шухала.

Хлопок тарилгые хүгжөөлгэдэ ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Энэ жэлдэ уһалагдадаг газар дээрэ хэгдэһэн хлопчатнигай тарилга 1940 оной талмайн хэмжээнһээ 317 мянган гектараар ехэ болоо. 1952 ондо уһалагдадаг газарнуудта хлопок-сырецэй ургаса дайнай урда тээхиһээ гектар бүриин 6 центнерээр ехэ байба. Үнгэрһэн жэлдэ 1940 онойхиһоо 70 процент ехэ хлопок бэлэдхэгдээ. Олон зуун колхозууд гектарһаа дунда жэшээгээр 30—40 центнер хлопок-сырецэй ургаса суглуулаа, тиихэдэ олон бригаданууд ба звенонууд 50 центнер ба бүри ехэшье хлопок абаа.

Энэ тон үнэтэ культурые үйлэдбэрилгэ саашадаашье үргэдхэхэ хэрэгтэй. Хлопок таридаг республикануудта энэ хэрэгтэ ашаглагдаагүй угаа ехэ резервнүүд бии гээшэ. Үнгэрһэн жэлдэ хлопок таридаг колхозуудай гурбанай нэгэ хубинь гектар бүриһөө 15 центнерһээ бага хлопок-сырецэй ургаса суглуулаа, энээниие хараадаа абажа, эдэ колхозуудта ургасые гектар бүриһөө 20—25 центнер хүрэтэршье һаа дээшэлүүлбэл, ямар ехэ юумэ абтажа болохо байһаниинь элитэ болоно. Иимэ зорилго Казахстанай хлопок таридаг колхозуудай үмэнэ түрүүщын ээлжээндэ табигдана, тэндэ хлопчатнигай ургаса мүнөө хүрэтэр бага байна— гектарһаа дунда жэшээгээр 11—12 центнер болоно. Киргизскэ ССР-тэ, Туркменскэ ССР-эй Ташаузска областьдо, Кара-Калпакска АССР-тэ хлопок үйлэдбэрилгэ удаанаар ургана. Хлопок үйлэдбэрилгые ехэ болгохо талаар бии байһан ехэ арга боломжонууд Узбекскэ ССР-эй Хорезмскэ ба Самаркандска областьнуудта ашаглагданагүй.

Уһалагдадаг аад, ашаглагдадаггүй газарнуудые һэргээхэ ба элдүүрилэн хэрэглэхэ хүдэлмэриин муугаар хэгдэдэг ушар хлопок тарилгын саашанхи хүгжэлтые хойшо татана. Газарай мелиоративна байдалые һайжаруулха хүдэлмэри хангалтагүйгөөр ябуулагдана.

Эгээл богони болзор соо хлопок үйлэдбэрилгын нилээд ехэ ургалта хангаха, энэ үнэтэ түүхэй эдээр хүнгэн промышленностиин хэрэглэмжые гүйсэд дүүрэнээр хангаха шухала.

Сахарна свёкло үйлэдбэрилгэдэ ехэ амжалтанууд туйлагдаа. 1953 ондо энэ культурын тарилгын талмай 1940 онтой сасуулбал 28 процентһээ үлүүтэйгээр ехэ болоо, мүн свёклын ургаса дээшэлээ. Орон доторнай сахар үйлэдбэрилгэ үшөө 1950 ондо дайнай урда тээхи хэмжээнһээ дээшэлһэн ба тэрээнһээ хойшо саг үргэлжэ ехэ боложо байна. Гэбэшье, хүн зоной сахар хэрэглэлгэ тэрээниие үйлэдбэрилгэһөө ехэ байна. Зорилго юуб гэхэдэ, табанжэлэй эсэс хүрэтэр сахарна свёкло үйлэдбэрилгые 65—70 процентээр ехэ болгохо, свёклын валовой суглуулбариие 1952 ондо 220 миллион тонно байһанай орондо 350 миллион тухай центнертэ хүргэхэ ябадал болоно. Свёкло таридаг гол районуудта тарилгын талмайе үргэдхэһэнэй, шэнэ районуудта свёкло таридаг болоһоной ашаар, гол түлэбтөө свёклын ургасые ба валовой суглуулбариие дээшэлүүлһэнэй ашаар энээниие туйлажа болохо.

Сахарна свёклын ургасые дээшэлүүлхэ ямар ехэ резервнүүдэй бии байһан тухай, доодо зэргын агротехникэһээ боложо олон колхозуудай ба гүрэнэй хэр ехэ гээлтэдэ ородог тухай хоёр областьнуудые —Курска ба Харьковска областьнуудые сасуулжа хараһан мэдээнүүд эли тодоор хэлэжэ үгэнэ. Хүршэнэр болохо эдэ областьнууд хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар адли условинуудтай юм. Теэд тэдэнэй үрэ дүнгүүд иимэ ехэ илгаатай байна.

Гүрэндэ гектар бүриһөө тушаагдаһан сахарна свёклые центнерээр тоолобол иимэ:

	онгууд: 1940	1950	1951	1952
Курска область	92	94	139	96
Харьковска область	183	190	213	185

1952 ондо Курска областиин колхозуудта 131 мянган гектар сахарна свёкло таригдаһан, тиихэдэ Харьковскада—хоёр дахин бага—62 мянган гектар таригдаһан байгаа. Теэд сахарна заводуудта тэдэ адли шахуу хэмжээнэй сахарна свёкло тушаагаа: Курска область 12,6 миллион центнер, тиихэдэ Харьковска—11,5 миллион центнер тушаагаа. Энэ тон түрүүн агротехникын ондо ондоо хэмжээгээр тодорхойлогдоно. 1952 ондо хэгдэһэн гол полевой хүдэлмэринүүдэй хэды шэнээн үргэлжэлһэниие харуулһан баримтанууд иимэ:

	Курска область	Харьковска область
свёкло тарилга	20 үдэр	10 үдэр
хүрьһэ зөөлэрүүлгэ	45 » »	30 » »
үбһэ түүжэ шэнгэрүүлгэ	55 » »	30 » »
хуряалга	70 » »	55 » »

Харьковска областьдо сахарна свёклые харууһалга Курска областьдо орходоо тэрэшэлэн нилээд һайнаар үнгэргэгдөө. Эдэ баримтанууд хадаа Курска областьдо хүдөө ажахые хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилдэг тухай хэлэжэ үгэнэ.

Шухала техническэ культуранууд болохо лён-долгунецтэ ба улһанда анхарал хандуулха хэрэгтэй. Һүүлэй жэлнүүдтэ эдэниие хүгжөөхэ зохид һайн условинууд байгуулагдаа. Лёной ба улһанай продукци тушааха түсэбөө дүүргэдэг ба үлүүлэн дүүргэдэг олон колхозууд эдэ культурануудһаа ехэ доход абана— лёной гү, али улһанай тарилгын гектар бүриһөө 10 мянган түхэриг хүрэтэр ба дээшэшье мүнгэ абана. Лён болон улһа таридаг районуудай МТС-үүд болон колхозуудта дайнай хойто тээхи үедэ Правительствын зүгһөө ехэ туһаламжын үзүүлэгдэһэн байбашье, эдэ культурануудые үйлэдбэрилгэ тон хангалтагүй байһан зандаа. Олон областьнуудта, хизаарнуудта ба республиканuудта лён-долгунецэй ба улһанай үйлэдбэрилгые ехэ болгохо хэрэгтэ анхаралгүйгөөр хандана. Эдэ культурануудай тарилгын талмай дайнай урда тээхи хэмжээндэ хүргэгдөөгүй байхаһаа гадна, 1950 онойхидо орходоо һүүлэй гурбан жэл соо холо бага болгогдоо. Эдэ культурануудай ургаса ба товарность бага байһан зандаа. Колхозуудые лён-долгунецэй өөрын үрһөөр хангаха тухай анхарал багаар табигдана.

Смоленскэ, Ивановска, Костромской, Кировскэ, Великолукска, Брянска ба Тюменскэ областьнуудта, Алтайска ба Красноярска хизаарнуудта лён тарилгые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ хэрэг, Башкирска АССР-тэ, Мордовско АССР-тэ, Орловско, Тамбовско, Горьковско областьнуудта ба Белорусска ССР-тэ улһа тарилгые хүгжөөхэ хэрэг илангаяа муу байна.

Лён тарилгын ба улһа тарилгын хүгжэлтые хойшо татажа байһан гол шалтагаануудай нэгэниинь хадаа эдэ культурануудые тарижа ургуулха, хуряаха ба илангаяа анха түрүүшээр элдүүрилхэ хүдэлмэриин һулаар механизацилагдаһан ябадал болоно.

Колхоз бүхэндэ лён тараажа дэбдихэ, дэбтээхэ, хэбтэһэн газарһаань үргэхэ ябадалда ехэ ажал гаргагдаха ушартай болоно. Хүдэлмэриин хүсэнэй дутадаг ба механизациин һула байһан дээрэһээ колхозууд эдэ хүдэлмэриие саг соонь үнгэргэнэгүй, ехэ хэмжээнэй лён гээлтэдэ оруулна. Хүдөө ажахын органууд лён тарилгадахи бүхы процессүүдые механизацилхын түлөө горьтойгоор анхаралаа табиха ёһотой. Лён элдүүрилхэ талаар Новосибирскэ областьдо хэрэглэгдэһэн дүй дүршэлые анхаралдаа абамаар байна. Үнгэрһэн жэлдэ энэ областиин Маслянинска ба Болотнинско районуудай 10 колхозууд туршажа үзэхын тулада лёные сэхэ поли дээрэһээнь лёной заводуудта тушааһан юм. Заводуудта лён сохилго ба элдүүрилгэ эмхидхэгдэһэн байгаа. Энээнэй эсэстэ волокногой товарна гараса эдэ колхозуудта гурба—гурба хахад дахин, үрһэнь —хоёр—дүрбэ дахин ехэ болоо һэн.

СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерство, СССР-эй Үргэн хэрэглэлэй промышленна товарнуудай министерство энэ дүй дүршэлые шэнжэлжэ үзэхэ ба тэрэниие үргэнөөр хэрэглэхэ ябадал туйлаха уялгатай. Колхозуудай сохигдоогүй лёные лёной заводуудта тушаадаг болохоор хэрэг эмхидхэхэ хэрэгтэй, тиихэдэ лёной заводууд лён сохихо, үрһэ сэбэрлэхэ, лёной соломкые дэбтээхэ ба болбосоруулха хүдэлмэриие эмхидхэхэ ёһотой. Пенькозаводуудта улһанай соломконуудые абалга эмхидхэхэ шухала. Лёной ба улһанай треста промышленна аргаар бэлэдхэхэ цехүүдые лёной заводуудай ба улһанай заводуудай дэргэдэ байгуулха, лён сохихо цехүүдые байгуулха хүдэлмэри дэлгэрүүлхэ хэрэгтэй.

Тамхи, махорко, сай, үрэ жэмэс, виноград, цитрусова болон бусад культурануудые үйлэдбэрилгэ саашадань үргэдхэхэ талаар колхозууд болон совхозуудай үмэнэ шухала зорилгонууд табигдаад байна.

* * *

Ургасые дээшэлүүлгэ — газартаряалангай гол зорилго мүн. Энэ талаар хэдэн шухала ба хойшолуулагдашагүй хэмжээнүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Газартаряалангай культурые дээшэлүүлхын түлөө бодотоор тэмсэжэ орохо хэрэгтэй. Олон колхозуудта ба совхозуудта севооборотдо оролго ба илангаяа тэрээниие ашаглалга муугаар эмхидхэгдэнхэй гээшэ. Энээнэй гол шалтагаан гэхэдэ— ногоонуудай үрһэнэй ажахы задагай байдалда байна.

Колхозууд болон совхозуудта олон жэлэй ногоонуудай үрһэнэй ажахын хэрэгые эрид шууд заһаруулха, тэрэнэй ургасые дээшэлүүлхэ ба ойрын хоёр—гурбан жэл соо ногоонуудые тарилгаар түсэбтэ даалгабаринуудые дүүргэлгэ хангахаһаа гадна, мүн хэрэгтэй резервнүүдые байгуулха шухала. Колхоз ба совхоз бүхэнэй олон жэлэй ба нэгэ жэлэй ногоонуудай үрһөөр өөһэдыгөө хангадаг болохын тула хэмжээ абаха хэрэгтэй. Тэрээнтэй хамта, товарна үрһэнэй ажахы, түрүүшын ээлжээндэ ногоонуудай үрһэнэй ехэ ургаса абажа болохо районуудта эмхидхэхэ тухай бодожо үзэхэ хэрэгтэй.

Үтэгжүүлгэ болохо люпин ехээр таридаг болохо хэрэгтэй. Хойто зүгэй олон районуудта үрһэ абахаар таригдаһан люпин заримдаа эдеэшэнэгүй. Тиимэһээ хойто зүгэй районуудай колхозууд, тиихэдээ нилээд ехэ газарай колхозууд, мүнөө дээрээ өөһэдыгөө үрһөөр хангажа шадахагүй байна. Люпинэй товарна үрһэ ургуулха районуудые тодорхойлхо хэрэгтэй.

Ургасые дээшэлүүлгэдэ саг болзор соогоо хахалагдаһан ба һайнаар элдүүрилэгдэһэн пар болон намарай пар, эрхим болзорто хэгдэһэн тарилга тон шухала удхашанартай юм. Хэдэн районуудта намарай культурануудай бага ургасатай байдагынь юугээр тайлбарилагданаб гэхэдэ, эдэ культуранууд саг болзор соогоо таригданагүй, муугаар элдүүрилэгдэһэн ба хүсэдөөр үтэгжүүлэгдээгүй пар дээрэ гү, али урдань паргүйгөөр таригдаһан газарые шэнээр хахалаад тарилга хэгдэнэ. Хара бэшэ хүрьһэтэ газарай районуудтахи олон колхозуудай намарай тарилгые сентябриин хоёрдохи хахад хүрэтэр унжагайруулдаг, тиихэдэ зарим колхозуудай бүри октябрьдашье тарилга хэдэг ябадал тэсэмээр гээшэ аал. Агротехникые нигэжэ хазагайруулһан дээрэһээ намарай тарилгын нилээд хубиин хосордогынь элитэ.

Олон районуудта яровой культурануудай бага ургасатай байһанай шалтагаануудай нэгэниинь юуб гэхэдэ, тэдэниие хабар хахалагдаһан, муугаар бэлэдхэгдэһэн хүрьһэтэй газар дээрэ, оройн болзорто ехэ талмайтайгаар мүнөө хүрэтэр таридаг байһаар. 1951 ондо колхозуудта яровой культурануудай 38 процентнь хабар хахалагдаһан газар дээрэ таригдаа, 1952 ондо—33 процент, 1953 ондо —41 процент таригдаа, тиихэдэ Смоленскэ, Псковско, Новгородско, Великолукска, Вологодско болон Костромской областьнуудта 1953 ондо яровой культурануудай 80—90 процентнь хабар хахалагдаһан газар дээрэ таригдаа. Иимээр хүдэлмэрилөөд байхада ехэ ургаса абаха бэрхэтэй байһаниинь ойлгосотой. Саашадаа иимэ байдалые тэсэжэ болохогүй. Бүри мүнөө жэлдэ хойто жэлэй бүхы яровой тарилгада хүрэхэ намарай пар хахалха шухала.

Үрһэн тухай асуудалда горьтой анхарал хандуулмаар байна. Олон колхозууд ба совхозууд өөһэдынгөө үрһэн тухай һаналаа муугаар табина, жэл бүри гүрэнһөө үрһэ зээлеэр ехэ хэмжээтэйгээр абана. Үрһэнэй таряа зөөлгэдэ ехэ саг гарана, угаа ехэ ажал, зөөри хэрэгсэл болон транспорт ашаггүйгөөр гаргашалагдана. Энэ жэлэй хабар ганса центральна областьнуудай колхозуудта ороoһото культурануудай 500 мянган тонноһоо дээшэ гэхэ гү, али хэрэгтэй үрһэнэй 30 шахуу процентнь үгтэһэн байна. Энэ үрһые зөөжэ абаашахын ба сэбэрлэхын тула 30 миллионһоо дээшэ гүрэнэй мүнгэн зөөри гаргашалагдаа, колхозуудай хэһэн гаргашанууд эндэ тоологдоногүй. Эндэ тон шухала ондоо нэгэ юумэ бии. Зээлеэр абтаһан үрһэ заримдаа таригдаха ёһотой районой хүрьһэнэй ба байгаалиин онсо илгаануудта таарахагүй байдаг. Тиимэһээ иимэ условинуудта ехэ ургаса абахые хүлеэжэ болохогүй байһаниинь ойлгосотой.

Үрһэнэй ажахые гуримтай болгохо саг болоо. 1954—1955 онуудта бүхы культурануудай сортовой тарилгада орохо ябадал хангаха шухала. Энэ жэлдэ Правительство хадаа колхозууд болон совхозуудай үрһэнэй фонддо үрһэ хааха шэнэ гурим тогтоогоо. Тарилга хэхэ агротехническэ нормонуудые баримталжа, тон түрүүн үрһэнэй участогуудай ургасаһаа шэлэгдэмэл сортовой үрһые эрхим болзорто үрһэнэй фонддо хааха ёһотой. Үрһэнэй участогуудһаа абтаһан шэлэгдэмэл үрһэнэй дутаад байбал, гүрэндэ таряа тушаалгын түсэбые дүүргэхэһээ урид, ниитэ тарилгын эгээл һайн ургасатай участогуудһаа абтаһан эрхим үрһэ хааха хэрэгтэй. Ургаса ехэтэй сортнуудай эрхим, шэлэгдэмэл үрһөөр колхозууд болон совхозуудай өөһэдыгөө хүсэд хангадаг болохын тула хэрэгтэй бүхы условинууд мүнөө байгуулагдаа. Тарилга хэхэ нормые бага болгодог тиимэ тэсэшэгүй баримтануудые эрид шууд зайсуулха хэрэгтэй.

Нютагай үтэгжүүлгэнүүдые хэрэглэлгэдэ хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй, олон колхозуудай, МТС-үүд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй һүүлэй жэлнүүдтэ буруугаар хандадаг байһан ябадалые ехэ дутагдал гэжэ буруушааха хэрэгтэй. Энэ хэрэгые тоохогүй хорото ябадал бии гээшэ. Наг шэбхэ суглуулха болон торф бэлэдхэхэ түсэбэй дүүргэгдэдэггүй байһаниие ондоогоор тайлбарилхын аргагүй гээшэ.

Наг шэбхэ хадаа тон үнэтэй зүйлэй үтэгжүүлгэ мүн гэжэ мэдээжэ. Табанжэлэй эсэстэ жэлдээ 400 миллион тонно шахуу наг шэбхэтэй байжа боломоор юм, энэ хадаа тухайлхада 20 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэтэй гэхэ гү, мүнөө үедэ промышленностиин үгэдэгһөө 3,5 дахин ехэ үтэгжүүлгэтэй адли тэнтэй юм. Наг шэбхые суглуулха, зүбөөр хадагалха ба хүрьһэндэ оруулха хэрэгтэ горьтой анхарал хандуулагдаха ёһотой. Наг шэбхые эзэн бусаар хадагалха ябадал болюулха хэрэгтэй, ушарынь тэрэниие муугаар хадагалхада, һалхинда үлеэгдэнэ, өөрынгөө үнэтэ зүйлнүүдые гээнэ. Колхоз, совхоз бүхэндэ малажалай фермэнүүдэй дэргэдэ наг шэбхэ хадагалдаг газарнуудые түхеэрхэ, наг шэбхые поли дээрэ саг соонь ба гүйсэдөөр гаргаха ба хахалуулха ябадал хангаха хэрэгтэй. Тэрэшэлэн наг шэбхэ ашаалха, буулгаха ба поли дээрэ тарааха ажал ехэтэй хүдэлмэриие механизацилха тушаа хэмжээ абаха, наг шэбхэ тараадаг, наг шэбхэ ашаалдаг машинануудые бүтээлгэ эмхидхэхэ, колхозно болон совхозно үйлэдбэридэ тиимэ машинануудые хэрэглэхэ хэрэгтэй.

Гашуун зүйлнүүдтэй хүрьһэндөө үнэһэтэй газартай районуудта хүдөө ажахын культурануудай ургасые дээшэлүүлхын тулада тиимэ газарые извёсткотой болгохо, тиихэдэ хужартай газарые, гипстэй болгохо гээшэ ехэ удхашанартай юм. Энэ зорилгоор барилгын материалнуудай промышленностиин, нютагай промышленностиин ба олзоборилгын кооперациин предприятинууд дээрэ известь үйлэдбэрилгые нилээд ехэ болгохо, гипс малтан абалга, тэрэниие бутаруулга ба колхозуудта абаашалга эмхидхэхэ шухала.

Нютагай үтэгжүүлгэнүүдые ашаглахын хажуугаар, ургаса дээшэлүүлхын тула минеральна үтэгжүүлгэнүүдые үйлэдбэрилгэ эрид ехэ болгохо шухала. Правительство хадаа минеральна үтэгжүүлгэнүүдые үйлэдбэрилгэ ехэ болгохо гэжэ хараална. Бүри 1953 ондо колхозууд болон совхозууд промышленностьһаа 6 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ абаха байна, энэ хадаа 1940 ондо хүдөө ажахыда үгтэһэн үтэгжүүлгын хэмжээнһээ хоёр дахин шахуу ехэ болоно. Удаадахи жэлнүүдтэ үтэгжүүлгые үйлэдбэрилгэ нилээд ехэ болгогдохо юм. Минеральна үтэгжүүлгэнүүдые хадаглалга гуримтай болгохо, тэдэниие зүбөөр ашаглалга туйлаха хэрэгтэй. Бактериальна үтэгжүүлгэнүүдые тэрэшэлэн үргэнөөр хэрэглэхэ хэрэгтэй.

Хараалагдаһан хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлгэ хадаа газартаряалангай культурые шэнэ шатада дээшэнь үргэхэ, бүхы хүдөө ажахын культурануудай ургасые нилээд ехээр дээшэлүүлхэ байна.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

*) Түгэсхэл. Эхиниинь сентябриин 16-най номерто.

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ

5. Машинно-тракторна станцинуудай хүдэлмэриие һайжаруулха тухай

Хүдөө ажахые саашадань дэбжүүлгэдэ машинно-тракторна станцинууд гол шухала ба шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ байна. Мүнөө үедэ МТС-үүдтэ 15 мориной хүсэтэй 969 мянган тракторнууд бии болоһон гэхэ гү, али тэрэнь дайнай урда тээхиһээ 74 процент олошорһон, таряа хуряадаг 255 мянган комбайнууд гэхэ гү, али тэрэнь 1940 онойхиһоо 66 процент олошорһон, мүн бусад олон машинанууд бии болоһон байна.

Дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ МТС-үүд олон тооной шэнэ машинануудые абаа. Хэрбээ дайнай урда тээ ехэнхидээ колёсно тракторнууд байгаа һаа, дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ олон дизельнэ гусеничнэ тракторнууд абтаһан байна. Тэдэнэй тоонь 1940 онойхиһоо 14 дахин олошороо. «Беларусь», «КДП—35», «ХТЗ—7» гэжэ пропашной шэнэ түхэлэй тракторнууд байгуулагдаа, навесна машинанууд ба зэбсэгүүд үйлэдбэрилэгдэжэ эхилээ. Хлопок хуряадаг машинанууд, свёклокомбайнууд болон бусад машинанууд олоор гаргагдажа байна.

Жэл ерэхэ бүри колхозно үйлэдбэридэхи механизаци ургана, гараар хэгдэдэг ажал бага болоно, колхозннгуудай ажалай бүтээсэ дээшэлнэ. Энэ хадаа хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые саашадань дэбжүүлхэ хэрэгэй түбхын түрүүндэ МТС-үүдэй хүдэлмэриие һайжаруулгаһаа дулдыдаха байһыень гэршэлнэ.

Механизаци болбол тиимэл хүсэн гээшэ, тэрээнгүйгөөр хүгжэлтын манай темпнүүдшье, үйлэдбэриин ехэ хэмжээнүүдшье туйлагдажа шадагдахагүй байна гэжэ мүнөө болотор партийна, советскэ ба хүдөө ажахын органуудай олохон хүдэлмэрилэгшэдэй ойлгоогүйнь гэмшэлтэй байна бшуу. Олохон партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд машинно-тракторна станцинуудые һулаар хүтэлбэрилнэ, хүдөө ажахын хүдэлмэринүүдые саг соонь ба эрхим шанартайгаар үнгэргэлгын хойноһоо зохихо хиналта табинагүй, МТС-үүдэй хүдэлмэрилэгшэдые шэлэн олохо ба хүмүүжүүлхэ хэрэгые эрхилнэгүй. МТС-үүдэй хүдэлмэридэхи гол дутагдал техникые тон хангалтагүйгөөр ашагладаг ябадал мүн. Хүдөө ажахын шухала хэдэ хэдэн һалбаринуудай гээгдэлэй гол шалтагаанинь эгээл энэ болоно.

Машинно-тракторна станцинуудта хандадаг хандалгаяа үндэһөөрнь хубилгаха, тэдэнэй ажал-ябуулгадахи горьтойхон дутагдалнуудые эрид шууд усадхаха, хүдөө ажахын хүдэлмэринүүдые комплексноор механизацилга хангаха шухала.

Машинно-тракторна станцинуудай гол шухала зорилгонь юуб гэхэдэ, колхозуудта хүдөө ажахын хамаг культурануудай ургасые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлхэ, ниитын адуу малай тоо толгойе олошоруулхатаяа хамта, тэдэнэй ашаг үгэлгыень ехэ болгохо, харьяата колхозуудайнгаа газартаряалангай ба малажалай валова болон товарна продукциие ехэ болгохо ябадал мүн. Ороһото ба техническэ культурануудые тариха хүдэлмэринүүдые механизацилжа дүүргэхэ, малажалдахи, хартаабха ба овощь тарилгадахи ажал ехэтэй процессүүдые үргэнөөр механизацилжа эхилхэ, колхозно үйлэдбэридэ наукын болон түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ, эмхидхэлэй-ажахын талаарнь колхозуудые саашадань бэхижүүлхэ, тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ колхознигуудай материальна ажана байдалые һайжаруулха зорилго МТС-үүдэй урда табигдана.

Машинно-тракторна станцинууд элдүүрилжэ байгаа бүхы талмайнууд дээрэһээ элбэг баян ургаса абаха зэргэтэй. Хэрбээ тракторнуудые ба бусад машинануудые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаа хада, хүдеэ ажахын хүдэлмэринүүдые богонихон болзор соо эрхим шанартайгаар үнгэргөө хада энэ туйлагдажа болохо байна. Гэбэшье, энэ шухала зорилгоёо олохон МТС-үүд дүүргэдэггүй. Тэдэнэр агротехникые эбдэдэг, хүдэлмэринүүдээ унжагайруулдаг, газараа муугаар элдүүрилдэг, тарилгаяа шанар муутайгаар хэдэг, сохом тэрээнһээ боложо ургаса хүсэд абтадаггүй. Үнгэрэгшэ жэлдэ МТС-үүдэй хахадһаа үлүүнь хүдэлмэриингөө түсэб дүүргээгүй. Хабарай ба намарай тарилгын бүхы хүдэлмэринүүдэй 20 процентһээ үлүүнь хожомдожо хэгдээ. Хабарай ба намарай пар хахалалга, үбһэ хуряалга, тэжээл силосовалга гэхэ мэтын шухала хүдэлмэринүүд муугаар хэгдэнэ. Таряа хуряалга дээрэ ехэ гээлтэ хоролто гарана. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, полевой хүдэлмэринүүдэй үедэ олохон тракторнууд ба бусад машинанууд миил байна. 1952 ондо халаанайнгаа нормые трактористнуудай оройдоо 34 процентнь дүүргэдэг байгаа. Илангаяа Новосибирскэ, Калининска, Смоленскэ, Ярославска, Великолукска, Псковско, Новгородско областьнуудай ба Белорусска ССР-эй МТС-үүдтэ тракторнуудые ашаглалга муугаар эмхидхэгдэнхэй.

Энэ ушарай гол шалтагаануудай нэгэниинь хадаа мэргэжэл һайнтай механизаторска кадрнуудаар МТС-үүдэй хангагдаагүй байһан ябадал болоно. Машинно-тракторна станцинуудай орёо баян техникэ шадамар хүдэлмэришэдэй гарта байха зэргэтэй. Гэбэшье, энэ техникэ полевой хүдэлмэринүүдэй үедэ хүдэлмэрилхөөр колхозуудай томилһон сезонно хүдэлмэрилэгшэдэй гарта байна. Тракторист үнэндөө МТС-эй директортэ мэдэлтэй бэшэ. Дураараа хүдэлмэридөө гарадаг, хэрбээ хүдэлмэридөө гараашьегүй хадань тэрээндэ үгэеэ дуулгахань директортэ бэрхэтэй байдаг. Мүнөөдэр тэрэ тракторта хүдэлмэрилхэ, харин үглөөдэр колхоздоо бусаха гү, али үйлэдбэри дээрэ хүдэлмэрилхээ ошохо. Үйлэдбэриин журамай һула байдаг ба кадрнуудай олооро һэлгэгдэдэг ушар ехэнхидээ энээгээр лэ тайлбарилагдана. Жэл бүхэндэ трактористнуудай 30—35 процентнь тракторна бригадануудһаа гарана, тиихэдэ олохон тракторна бригадануудта жэл соо прицепщигүүд хэдэн дахин һэлгэгдэнэ.

Хэрбээ машинно-тракторна станцинуудай хүдэлмэриие эрид шууд һайжаруулхаяа һанаа хадаа, техникые эгээл дүүрэнээр ба бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа шадаха, колхозно үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудые саашадань дэбжүүлхэ хэрэг хангаха мэргэжэл һайнтай механизаторска саг үргэлжын кадрнуудые бии болгохо ёһотойбди. Тиимэһээ машинно-тракторна станцинуудай трактористнууд, тракторна бригадануудай бригадирнууд ба тэдэнэй туһалагшад, экскаваторнуудай машинистнууд ба тэдэнэй туһалагшад, бүридхэлшэд-заправщигууд, МТС-үүдэй саг үргэлжын хүдэлмэришэд болгогдон штадтань оруулагдаха зэргэтэй. Полевой хүдэлмэринүүдэй болоогүй үедэ эдэ хүдэлмэрилэгшэд гол мэргэжэлэйнгээ хажуугаар заһабарилгын мастерскойнуудта, колхозуудай малажалай фермэнүүдые механизацилха хүдэлмэри дээрэ ба МТС-үүдэй бусад хүдэлмэринүүдтэ хүдэлмэрилхэ ёһотой. Хүдөө ажахын ба газар малталгын машинанууд дээрэ хүдэлмэрилжэ байгаа прицепщигүүд, комбайнернуудай туһалагшад, сезонно хүдэлмэришэд болгогдон МТС-үүдэй штадуудта оруулагдаха зэргэтэй.

Машинануудаа бүри бүтээсэ ехэтэйгээр ашагладаг, элбэг баян ургаса абадаг болохо хэрэгтэ мүн лэ тракторна бригадануудай хүдэлмэрилэгшэдэй өөрынь материальна урмашалые ехэ болгохо шухала. Ажалта үдэрөөрнь ба хэһэн зэргээрнь тракторна бригадануудай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһэнэй системэ зүб байһанаа харуулаа, тэрэнэй ёһоор ажалайнгаа нормые дүүргэһэнһээнь ба хүдөө ажахын культурануудай ургасаһаа дулдыдуулан абаһан продукциин хэмжээнэй түлөө хүдэлмэрилэгшэдтэ салин хүлһэн үгтэдэг. Энэ ёһо гуримые саашаданшье үлээхэ шухала.

Олоһон ажалта үдэрнүүдэйнь түлөө тракторна бригадануудай хүдэлмэришэдтэ мүнгөөр МТС-үүдэй түлэхэ түлэбэриие дээшэлүүлхэ хэрэг хараалагдажа байна. Тэрээнһээ гадна, энээнһээ урда тээ абадаг янзаараа, колхознигуудтай зэргэ ажалта үдэртөө тэдэнэр түлөөһэ абаха; ургаса абаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэнэйнгээ түлөө тэдэнэр нэмэлтэ түлэбэри абаха байна. Тиихэ зуура, гарантийна минимумэй ёһоор, трактористнуудта ба тракторна бригадануудай бусад хүдэлмэрилэгшэдтэ орооһо таряагаар үгтэдэг натуральна түлэбэри ондоо болохо байна. Урдань колхозһоо орооһо таряа тэдэнэр абадаг байгаа һаа, мүнөө машинно-тракторна станци тэрэниие үгэхэ болоно. Олоһон ажалта үдэртэнь гарантийна минимумэй ёһоор, тракторна бригадануудай хүдэлмэришэдтэ, мүн тэрэшэлэн ургаса хуряалга дээрэ комбайнууд ба бусад машинануудай хүдэлмэрилһэн хүдэлмэриин түлөө эдеэ хоолой культурануудай үгтэхэ ёһотой орооһо таряан натуротүлэбэритэй нэгэн доро гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктнуудта колхозуудаар тушаагдаха зэргэтэй. Тракторна бригадануудай хүдэлмэришэдтэ үгэхын тулада эдеэ хоолой орооһо таряа бэлэдхэлэй организацинуудһаа машинно-тракторна станци абадаг болохо.

Ургасын дээшэлхэдэнь, малажалай ашаг үгэлгын ехэ болоходонь, хартаабха ба овощь тарилгын үргэдхэгдэхэдэнь, тэрэнэй ашаар колхозуудай олзо доход ба ажалта үдэрэй түлэбэриин ехэ болоходонь, трактористнуудай ба тракторна бригадануудай бусадшье хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн ехээр ургаха байна. Энэ хадаа кадрнуудые удаан саг соо хүдэлмэрилүүлхэ арга олгохонь дамжаггүй. Тиихэдээ техникэ эрхимээр ашаглагдаха болоно.

Трактористнуудые, комбайнернуудые ба ниитын мэргэжэлтэй бусад хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэхэ системые ондоо болгохо саг тулаа. Мүнөө болотор эдэ кадрнууд тон муугаар бэлэдхэгдэдэг байгаа. Нэгэ хүбүүхэниие 2—3 һара соо курсада байлгаад лэ, хэды удаа тэрээниие машина тойруулуулаад лэ, удаань «баранка» гартань барюулжа, тракторист гээшэш гэжэ табидаг байгаа. Хабар болоходо энэ тракторист арай гэжэ полидо гараад, хэрбээ машинынгаа байшоо һаань, яахаяашье мэдэхэгүй дээрэһээ механигай ерэхые хүлеэжэ, тракторайнгаа хажууда тэрэ һуудаг байха юм. Тиимэһээ ажалай бүтээсэшье бага, машинануудай эбдэрхэшье ябадал олон, хүдэлмэриин шанаршье муу байна. Саг зуурын курсануудта кадрнуудые бэлэдхэдэг мүнөө байгаа системэ техническэ шухала эрдэм олохо хэрэг хангажа шаданагүй. Энэ хэрэгые горьтойгоор заһаха шухала. Тракторнуудта, комбайнуудта ба бусад машинануудташье хүдэлмэрилжэ шадаха, слесарна, заһабарилгын болон бусад хүдэлмэринүүдые хэхэ дүршэлтэй, алишье ажалда тэгшэ трактористнууд-машинистнуудые МТС-үүдтэ бэлдэхэ шухала. Кадрнуудые һайнаар бэлдэхын тулада механизацилгын мүнөө байгаа һургуулинуудые механизацилгын училищинууд болгоод, һуралсалайнь болзорые ехэ болгохо шухала. Промышленностиин ремесленнэ училищинуудта, ФЗО-гэй һургуулинуудта хэрэглэгдэдэг һуралсалай системэдэ орохо хэрэгтэй. Механизаторска кадрнуудые бэлэдхэхэ системые шамдуу түргэнөөр хубилган шэнэдхэхэ шухала. Энэ шухала хүдэлмэриие нэгэшье үдэр хойшолуулжа болохогүй.

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада дүй дүршэлтэй, ажал хэрэгээ һайнаар мэдэхэ олохон трактористнууд машинно-тракторна станцинуудһаа гаража ошоод, городуудтахи промышленна предприятинуудта хүдэлмэрилнэ. МТС-үүдтэхи хүдэлмэридөө бусагты гэһэн уряатайгаар урдын механизаторнуудта хандажа болохо байна. Мүнөө МТС-үүдэй штадта трактористнуудай байха, дээшэлүүлэгдэһэн гарантированна түлэбэри абаха болоходоо урданай олохон трактористнууд машинно-тракторна станцинуудта хүдэлмэрилхээ дуратайгаар ошохо бэзэ гэжэ һанамаар байна. Энээндэ һаад ушаруулхагүй гэжэ предприятинуудай директорнүүдтэ уридшалан һануулха шухала.

МТС-үүдэй хүтэлбэрилхы кадрнуудые шэлэн олохо асуудал тушаа тусгаар тогтохо хэрэгтэй болоно. «МТС-үүдэй хүдэлмэриие һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» 1951 оной сентябрь соо Правительствын шиидхэбэри абтаһан байна. Тэрэнэй ёһоор МТС-үүдэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдтэ дээшэлүүлэгдэһэн салин хүлһэн, баян ургаса туйлаһанайнь түлөө шан ба урмашуулгын бусад хэмжээнүүд тогтоогдоһон байгаа.

Гэбэшье, нютагуудтахи олохон партийна органууд МТС-үүдые мэргэжэлтэй кадрнуудаар бэхижүүлхэ хэмжээнүүдые абаагүй, энэ тогтоолоор олгогдоһон арга боломжонуудые хэрэглэжэ шадаагүй, МТС-үүдтэ хүдэлмэрилхын тулада инженернүүдые ба технигүүдые дэбжүүлхэ талаар бага юумэ хэһэн байна. Гэхэ зуура, МТС-үүдэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй диилэнхи олонхинь инженерно-техническэ ба агрономическа һургуулигүй, механизированнэ хүдөө ажахын ехэ үйлэдбэриие эрхилхэ эрилтэнүүдые хангажа шадахагүй байна. Эрдэмэй талаар МТС-үүдэй хүтэлбэрилхы кадрнуудай состав тухайда зарим тэды тоо баримтануудые харуулһууб.

Эрдэмэй талаар состав (процентээр):

	Дээдэ	Тусгаар дунда	Доодо (практигууд)
Директорнүүд	22,6	47,0	30,4
Главна инженернүүд	14,8	20,8	64,4
Мастерскойнуудые даагшад	1,3	8,8	89,9

Директорнүүдэй, главна инженернүүдэй ба мастерскойнуудые даагшадай тушаалда тусгаар эрдэмгүй хүнүүдэй байдаг огто тэсэшэгүй ябадалда анхаралаа хандуулха шухала. Шухала һургуулигүй дээрэһээ даалгагдаһан хэрэгээ тэдэнэй олонхи ушарта бүтээжэ шададаггүй байһаниинь ойлгосотой. Бэлэдхэлтэй, тусгаар эрдэмтэй ба машинно-тракторна станцинуудай ехэ ба орёо ажахые амжалтатайгаар хүтэлбэрилжэ шадаха хүнүүдые эдэ тушаалнуудта дэбжүүлхэ дүүрэн арга боломжо бии.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриин эрилтэнүүд ёһотойгоор хараада абтангүйгөөр, манай һуралсалай газарнуудта дээдэ ба дунда мэргэжэлтэй кадрнууд бэлэдхэгдэнэ. МТС-үүдэй ба совхозуудай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэхэ хэрэг илангаяа гээгдэнхэй. Хэрбээ 1940 онһоо 1950 он хүрэтэр хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй ниитэ тоо 53 процент олошороо хадань, инженерэй эрдэмтэй хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй тоо миил 12 процент ехэ болоһон байна.

Хүтэлбэрилхы ба инженерно-техническэ кадрнуудаар МТС-үүдые манай хангаһан ябадалһаа машинно-тракторна станцинуудай хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха хэрэг сэхэ дулдыдаха байна. МТС-үүдэй директорнүүдээр заатагүй инженер-механигууд гү, али хүдөө ажахые механизацилгаар шухала бэлэдхэлтэй, дээдэ һургуулитай агрономууд байха зэргэтэй. МТС-үүдэй главна инженернүүдэй ба главна агрономуудай тушаалнуудта тусгаар дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэд томилогдохо зэргэтэй.

Тусгаар эрдэмгүйшье һаа, һайн эмхидхэгшэд гэжэ өөһэдыгөө харуулһан МТС-үүдэй директорнүүдые хайшан гэлтэй гээшэб гэжэ асуужа болоно. Зүб даа, энэ хэрэгтэ нюдэ балай хандажа болохогүй. Тусгаар һургуулишьегүй һаа, практика дээрэ өөрынгөө хэрэгые һайнаар шудалһан машинно-тракторна станцинуудые шадамараар хүтэлбэрилдэг МТС-үүдэй директорнүүд манда олон юм.

Тиимэ хүдэлмэрилэгшэдые мүнөө байгаа тушаалдань үлөөгөөд, һургуулитай болохо хэрэгтэнь тэдэнэртэ туһалха шухала.

Хүтэлбэрилхы ба инженерно-техническэ кадрнуудаар МТС-үүдые бэхижүүлхын тулада промышленностиин болон арадай ажахын бусад һалбаринуудта хүдэлмэрилжэ байгаа инженер-механигуудые директорнүүдээр, главна инженернүүдээр, заһабарилгын мастерскойнуудые даагшадаар һаяын үедэ МТС-үүдтэ эльгээхэ шухала. МТС-үүдтэ ехэ техникэ бии байбашье, манай урда табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлжэ тэрэ үшөө шадахагүй байна. Тиимэһээ СССР-эй Министрнүүдэй Совет ба партиин Центральна Комитет болбол тракторнуудые болон бусад машинануудые бүтээн гаргаха ехэ программа хараалһан байна. 1954 онһоо 1957 оной май хүрэтэр 15 мориной хүсэтэй ниитын хэрэглэлэй 500 мянган тракторнуудые, пропашной 250 мянган тракторнуудые, мүн тэрэшэлэн хүдөө ажахын олон тооной машинануудые ба автомобильнуудые хүдөө ажахыда үгэхэ гэжэ хараалагдана. Пропашной шэнэ маркын олон тракторнуудые, мүн тэрэшэлэн техническэ ба тэжээлэй культурануудые, хартаабха ба овощь тариха ба хуряаха бүтээсэ ехэтэй машинануудые, үбһэ хуряалгые, силоснэ культурануудые болон малажалай фермэнүүдтэхи ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые комплексноор механизацилха машинануудые ойрын жэлнүүдэй туршада МТС-үүд абаха байна. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие үргэнөөр механизацилха арга боломжо энэ олгохо байна.

Шэнэ машинануудые байгуулха ба бии байгаа машинануудые һайжаруулха талаар бүри эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилхэ гэһэн эрилтэ промышленна министерствонүүдэй урда табиха шухала. СССР-эй Машина бүтээлгын министерствын, Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерствын зүгһөө зохихо анхаралай хандуулагдаагүй дээрэһээ хүдөө ажахыда тон шухала хэрэгтэй шэнэ һайн машинанууд олохон ушарта ямаршье үндэһэгүйгөөр удаан саг соо үйлэдбэридэ оруулагдадаггүй гү, али тон үсөөнөөр бүтээн гаргагдадаг байна. Хүдөө ажахын хэдэ хэдэн машинануудые бүтээн гаргаха тогтоогдоһон түсэбөө зарим предприятинууд хангалтагүйгөөр дүүргэдэг.

Бүтээн гаргагдадаг машинануудай шанаршье ехэ һайн бэшэ байна. Энээн тушаа хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд ехэ зүб гомодолнуудые оруулдаг бшуу. Хэдэн жэлнүүдэй туршада МТС-үүдэй ба совхозуудай комбайнернууд, хүдэлмэрилэгшэд «С—4» гэжэ самоходно комбайнай горьтойхон дутагдалнуудые заажа үгэһэн байна, илангаяа шииг ехэтэй районуудай, хүдөө ажахын эрилтэнүүдые хангажа тэрэ шадахагүй байна. Гэбэшье, СССР-эй Машина бүтээлгын министерство, Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерство эдэ дутагдалнуудые усадхахын тулада шухала хэмжээнүүдые абанагүй.

Пропашной культурануудай — кукурузын, наран сэсэгэй, клещевинын үндэр ургасые абаха хэрэгтэ квадратно-гнездовой тарилга шухала үүргэ дүүргэнэ, тэрэ хадаа ряд хоорондын элдүүрилгые тракторнуудаар гү, али мориин культиваторнуудаар хэхэ арга боломжотой, теэд квадратнэ-гнездовой аргаар тарилга хэхын тулада сеялкэ хэрэгтэй. Энэ талаар промышленность ехэ удаанаар хүдэлмэрилнэ. Зүгөөр, Кировград городой «Красная звезда» гэжэ завод кукуруза, наран сэсэг ба бусад культурануудые квадратно-гнездовой аргаар тариха сеялкэ бүтээн гаргажа байна. Гэбэшье, квадрат болгохын тулада гараараа корректировалжэ үгэхэ хэрэгтэй болодог. Теэд корректировалгын иимэ арга бирагүй байна, квадрат боложо үгэнэгүй. Энээндэ автоматикые дахан, хартаабха һуулгадаг машинынхидэл адляар зэд проволко хэрэглэдэг болохо шухала. «СШ—6» сеялкэдэ энэ принципые хэрэглэхэдэ һайн үрэ дүн үгэнэ.

Тон үдхөөр тарилга хэхэ газарта хэрэглэгдэхэ квадратно-гнездовой тарилгын ба пропашной бусад культурануудай сеялкэнүүдые байгуулха шухала. Иимэ сеялкэнүүдые ехэ түргэнөөр хэхэ гэжэ институдуудта ба заводуудта даалгаха, үйлэдбэрилгэдэ оруулхын ба тэдээгээр МТС-үүдые зэбсэгжүүлхын тулада туршалга эмхидхэхэ гэжэ СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерстводэ даалгаха. Тарилгаяа механизированнэ аргаар хэдэг болоо, элдүүрилтээ механизировалээ хадаа пропашной бүхы культурануудай ургасые түргэнөөр дээшэлүүлжэ шадаха байнабди. Ондоо зам манда үгы байна. Һайн шанартай машинануудые бүтээн гаргаха даалгабаринуудаа гүйсэд ба саг соонь дүүргэхэ гээшэ промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдэй, инженернүүдэй ба технигүүдэй нэрэ хүндын хэрэг мүн.

Тракторнуудые ба бусад машинануудые заһабарилха ба тэдэниие бүтэн байлгаха хэрэгтэ саашадаа онсо анхарал хандуулха шухала. МТС-үүдэй гайхамшагта техникын эзэн бусаар ашаглагдадаг, болзорһоо урид хэрэгһээ гарадаг ушартай эбсэжэ саашадаа болохогүй. Мүнөө болотор олохон МТС-үүд заһабарилгын мастерскойнуудгүй, машинануудаа хадагалха гаражнууд ба сарайнууд үгы, мүн тэрэшэлэн үйлэдбэриин бусад гэр байрануудгүй байна. Энэ талаар МТС-үүдтэ ямар муу байдалай тохёолдоһыень иимэ баримтанууд харуулна: 429 МТС-үүдтэ заһабарилгын мастерскойнууд оройдоо үгы, 5000 шахуу МТС-үүд заһабарилгын эрилтэнүүдые хангажа шадахагүй муугаар түхеэрэгдэһэн мастерскойнуудтай. Олохон МТС-үүдтэ инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй байха шухала гэр байранууд үгы, трактористнуудай хамтын байранууд ба бусад гэр байранууд үгы байна. Гэбэшье, МТС-үүдэй үйлэдбэриин болон гэр байрын барилгануудта хараалагдаһан капиталовложени һүүлэй гурбан жэлэй туршада оройдоо 80 —85 процент ашаглагдаа. Энээндэ түбхын түрүүндэ хэн гэмтэйб гэхэдэ, хараалагдаһан мүнгэн зөөриие гүйсэд гаргашалха хэмжээнүүдые абажа шадаагүй, нютагуудтахи хүдөө ажахын органуудай хүтэлбэрилэгшэд гэмтэй байна. Тиихэдэ энэ хэрэгэй хойноһоо партийна органууд ёһотой хиналта табижа шадаагүй.

Эзэн буса иимэ ябадалые усадхаха шухала. Ойрын гурбан жэлэй туршада МТС бүхэн заатагүй заһабарилгын типовой мастерскойтой, тракторнуудаа хадагалха 2—3-һаа үсөөн бэшэ гаражнуудтай, комбайнуудаа хадагалха 2—3 сарайтай, хүдөө ажахын машинануудые хадагалха шухала һарабшануудтай ба үйлэдбэриин бусад байрануудтай, мүн тэрэшэлэн байрын гэрнүүдтэй болохо ёһотой. Энэ зорилгоор горьтойхон мүнгэн зөөри хараалагдана. Энээниие зүбөөр, эзэн ёһоор хэрэглэхэ, тогтоогдомол даалгабаринуудые дүүргэхэ зорилго табигдана.

Түхеэрэлгэ, инструмент, металл болон бусад материалнууд, илангаяа запасной частьнууд гэхэ мэтэ материально-техническэ талаарнь МТС-үүдые хангаха гээшэ шухала удхашанартай.

Хүдөө нютагуудта бии байгаа электростанцинуудай электроэнергиие эрхимээр хэрэглэжэ, хүдөөдэ шэнэ электростанцинуудые, һалхяар хүдэлгэгдэдэг түхеэрэлгэнүүдые барижа, мүн тэрэшэлэн МТС-үүд, колхозууд ба совхозуудые гүрэнэй электросистемэнүүдтэ холбожо, хүдөө ажахын үйлэдбэриие ба колхознигуудай ажаһуудалые электрификацилха хүдэлмэри үргэдхэхэ шухала. Электричествээр хүдэлгэгдэхэ машинануудаар хүдөө ажахые хангаха тон шухала.

Колхозуудта механизированнэ хүдэлмэринүүдэй хэмжээнэй ехэ болохотойнь дашарамдуулан машинно-тракторна станцинууд натуральна түлэбэри ехээр олодог болоо. Мүнөө байгаа натуротүлэбэриин хэмжээн иимэ принципээр тогтоогдонхой: ехэ ургаса колхозой абаха бүринь натуротүлэбэриин хэмжээн ехэ байна. Иимэ системэ горьтойхон дутагдалнуудтай байна. Теэд ургасын хэмжээн ганса МТС-эй хүдэлмэриин шанарһаа бэшэ, харин колхозой хүдэлмэриин шанарһаашье дулдыдаха байна.

МТС-эй нэгэл тракторна бригада, зэргэлээд байһан хоёр колхозуудта хүдэлмэрилһэн аад, нэгэ колхоздонь баян ургаса абтаһан, нүгөөдэдэнь бага ургаса абтаһан байдаг ушарнууд олонто үзэгдэнэ. Эдэ колхозуудта МТС-эй хэһэн хүдэлмэринүүдэй шанар адли байха юм. Энэ юунһээ болоно гээшэб? Баян ургаса абаһан колхоз тарилгаяа сэбэр сортын үрһөөр хэһэн, үтэгжүүлгэ хэрэглэһэн байгаа. Нүгөөдэ колхоз иигээгүй һэн туладаа бага ургаса абаа. Эдэ хоёр колхозуудта гектар бүхэндэнь аб адли гаргашануудые МТС-эй гаргаһаншье һаань, түрүүшынь колхоз МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натуротүлэбэри бүри ехэ хэмжээгээр, хоёрдохинь үшөө бага хэмжээгээр натуротүлэбэри түлэдэг байна. Натуротүлэбэри түлэһэнэй һүүлээр алишье колхоздонь ажалта үдэртэ хубааха тон адли шахуу хэмжээнэй тарян ба бусад продуктнууд үлэдэг байна.

МТС-үүдэй хүдэлмэриин түлөө натуротүлэбэри абадаг мүнөө байгаа системын түрүү колхозуудые урмашуулдаггүй байһыень хараадаа абажа, ургасые дээшэлүүлһэнэйнь түлөө МТС-үүдые урмашуулха хэмжээнүүдые хараалан натуротүлэбэриин тогтоогдомол хэмжээ байгуулха шухала. СССР-эй Министрнүүдэй Совет ба партиин Центральна Комитедэй Президиум энэ асуудалаар һанамжануудые оруулхыень СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерстводэ даалгаһан байна.

Ороһо таряа ба бусад продукци үйлэдбэрилгын дүнгүүдые бодото дээрээ хуряагдаһан хэмжээгээрнь бэшэ, харин имагтал багсаажа сэгнэдэг буруу практикые усадхаха шухала. Иимэ практика хүдөө ажахын продукциие ехэ болгохо хэрэгтэ нүлөөлхэгүйһөө байтагай, колхозуудта ургаса ехээр гээдэг ябадалтай тэмсэлдэ һаад ушаруулна. Ургасые мүнөө байһан гуримаар тодорхойлго хадаа хэрэгээ эсэстэнь хүргэхын түлөө, һайн ургаса ургуулхаһаа гадна, тэрэнээ гээлтэгүйгөөр хуряажа абахын түлөө МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй оролдохо хэрэгтэ туһалнагүй. Амбарта хаагдаһан орооһо таряагаа бүридхэхэ хэрэг эмхидхэхэ, орооһо таряагаа ба хүдөө ажахын бусад продукциие бодотоор суглуулха гэжэ МТС-үүдэй хүдэлмэришэдэй оролдохын тулада хуряажа абтаһан бодото ургасын зэргээр шагналай түлэбэри түлэхэ шухала.

МТС-үүд колхозууд хоёрой хоорондохи үйлэдбэрилгын харилсаанууд хойшодоошье, тэдэнэй хоорондо баталагдаһан договорто тодорхойлогдохо зэргэтэй. Машинно-тракторна станцинуудай урда табигдаһан шэнэ зорилгонуудһаа үндэһэлһэн хубилалтанууд типовой договорто оруулагдаха зэргэтэй. МТС колхоз хоёрой хоорондохи договор хуулиин хүсэтэй, тэрэниие МТС-шье, колхозшье заатагүй дүүргэхэ зэргэтэй гэжэ үшөө дахин онсо тэмдэглэхэ шухала. Договорнууд соогоо хараалагдаһан уялгануудаа МТС-үүдэй ба колхозуудай хэр зэргээр дүүргэжэ байһые саг үргэлжэ хинажа байха гээшэ нютагай партийна ба советскэ органуудай зорилго мүн.

Тиимэ болохолоороо, машинно-тракторна станцинуудай хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха зорилгоор иимэ юумэ хэхэ шухала:

Мэргэжэл һайнтай механизаторска саг үргэлжын кадрнуудые бии болгохо, тэрэнэй тулада саг зуурын курсануудые механизацилгын училищинуудаар һэлгэжэ, трактористнуудые, комбайнернуудые ба бусад механизаторнуудые һургаха системые үндэһөөрнь шэнэдхэн хубилгаха;

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ

МТС-үүдэй кадрнуудые бэхижүүлхэ;

малажалые саашадань хүгжөөхын түлөө тэмсэлдэ МТС-үүдэй үүргые дээшэлүүлхэ, техникэ хэрэглэлгые эрид һайжаруулха, хүдөө ажахын хүдэлмэринүүдые агротехническэ эрхим болзор соо һайн шанартайгаар үнгэргэхэ;

МТС бүхэндэ тракторнуудые ба хүдөө ажахын машинануудые заһабарилха мастерскойнуудые, гаражнуудые ба һарабшануудые бариха. МТС-үүдэй мэргэжэлтэдтэ ба хүдэлмэришэдтэ байрын гэрнүүдые бариха хүдэлмэри үргэнөөр эрхилхэ.

Партийна организацинууд болбол машинно-тракторна станцинуудые һайнаар хүтэлбэрилхэ, эмхидхэлэй-ажахын талаарнь колхозуудые бэхижүүлгэдэ, хүдөө ажахые саашадань дэбжүүлхын түлөө тэмсэлдэ тэдэнэй үүргые дээшэлүүлхэ уялгатай. Энэ хадаа амжалтын үндэһэ һуури мүн.

6. Хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэри ба колхозуудта агрономическа ба зоотехническэ туһаламжа һайжаруулха тухай

Нүхэдүүд! Хүдөө ажахын зарим һалбаринуудай үлэдэлые усадхаха ба хүдөө ажахын үйлэдбэрие бүхыдэнь шэнэ, улам дээдэ хэмжээндэ үргэхэ зорилгонууд СССР-эй хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерстводэ, СССР-эй Совхозуудай министерстводэ, нютагуудтахи хүдөө ажахын органуудта, хүдөө ажахын бүхы мэргэжэлтэдтэ сэхэн эрилтэнүүдые табина гээшэ.

Манай партида үнэн сэхэ, хүдөө ажахые дам саашань хүгжөөн дэбжээхэ хэрэгтэ хүсэ шадалаа, өөрынгөө мэргэжэлээ бүхыдэнь үгэдэг хэдэн арбаад мянган мэргэжэлтэд хүдөө ажахын органуудта хүдэлмэрилдэг. Тиигээд хүдөө ажахын органууд бүхэндөө урдаа табигдаһан зорилгоёо хүсэд һайнаар бэелүүлнэ гэжэ хэлэжэ шадаха гүбди? Үгы, нүхэдүүд, тиигэжэ хэлэжэ шадахагүй байнабди. СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерство, СССР-эй Совхозуудай министерство бодото ажахын эрилтэһээ болошогүйгөөр гээгдэнэ, колхозуудта, МТС ба совхозуудта болоһон хубилалтануудые хараадаа абанагүй гэжэ баримтанууд харуулна.

СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерствын, нютагуудтахи тэрээнэй органуудай структурань хүрэтэрөө колхозуудай ба МТС-үүдэй табиһан асуудалнуудые оперативнаар шиидхэхэ эрилтэнүүдые хангана гүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэ структура тон нобшо болоһон, бэе бэеынгээ ажалые дабтадаг, олонхидоо хии хооһоор хүдэлдэг олон тоото управленинүүдые ба таһагуудые досоогоо багтаана. Тиимэһээ энэ министерствын нютагуудтахи органуудые оперативна бэшээр, нарин бэшээр хүтэлбэрилдэгынь, хойшолуулагдашагүй асуудалнуудые шиидхэхэдээ албан хойрог нобшо ябадал гаргадагынь гайхалтай бэшэл. СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерство практикатай һулаар барисаатай, колхозууд ба МТС-үүдһээ таһаранги байдаг. Энэ министерство нютагуудтахи бодото байдалые мэдэдэггүй аад лэ, гэбэшье тиимэшье мүртөө нютагуудтахи хүдөө ажахын органуудай, колхозууд ба МТС-үүдэй али бүхы ажал-ябуулгые аяар центрһээ журамшуулан ябуулхые, нютагай байдалда таарахагүй заабаринуудые үгэхэеэ һэдэдэг.

Шэниисэ яажа ургуулхаб гэһэн асуудалтайгаар министерстводэ хэзээ нэгэндэ хандаа һэн гүт гээд Дундада Азиин ба Кавказай нүхэдүүдһээ һураад үзыт. Үгыбди гэһэн харюуе тэдээнһээ дуулахат гэжэ лаб этигэнэб. Украиныя хүдэлмэрилэгшэд сахарна свёкло яажа ургуулхаб, Узбекистанай хүдэлмэрилэгшэд-хлопчатнигые яажа ургуулхаб гэһэн асуудалтайгаар министерстводэ хандадаггүй байна. Энэдэ энэншье ойлгосотой, юуб гэхэдэ, манай нютагуудта дүршэлтэй кадрнууд бии болонхой байхадань, харин министерствын хүдэлмэрилэгшэд бидэнэр лэ хамаг юумые дууһан мэдэхэ хүнүүд гээшэбди гэжэ буруугаар бодожолжо, хуушан зангаараа хүтэлбэрилжэ үргэлжэлһөөр.

В. И. Ленин иигэжэ заадаг һэн: «Хэрбээ Россиин бүхы нютагуудта хамаатайгаар декредүүдые нэгэн али хэбээр хэблэн гаргадаг байгаа һаамнай, тэнэг буу болохо һэн...»[1]). Тэрэ иигэжэ хэлэдэг һэн: «Центральна Росси, Украина, Сибирьтэ нэгэ хэмээр хандаха, тэдээнние нэгэн адли хэбтэ оруулха гээшэ тон тэнэг ябадал мүн»[2]). Эдэ заабаринуудынь мүнөөшье абаад үзэхэдэ тон шухала зандаа.

Министерствын хүдэлмэридэхи дутагдалнууд хүдөө ажахые түсэблэхэ практика дотор илангаяа тодоор харагдана. Нютагуудтахи органуудай, МТС ба колхозуудай үүсхэл эдэбхеэ дэлгэрүүлхэдэнь һаалта болбо татадаг олон үлүү показательнууд түсэбүүд дотор оруулагдадаг. Газартаряалангаар ба малажалаар колхозуудта хүргэгдэдэг түсэбтэ даалгабаринуудта 200-һаа ба 250 хүрэтэр показательнууд байдаг гэжэ хэлэхэдэ ойлгосотой болоно бэзэ. Жэшээлхэдэ, ондо ондоо үүлтэрнүүдэй хоорондоһоо һэлбэжэ холижо гараһан гахайнуудые шахахыень хангалтаруулха, үндэр шэлбэһэтэй ургамалнуудһаа кукурузые пар дээрэ тариха гэхэ мэтэшэлэн бусад олон хэмжээ-ябуулганууд центрһээ түсэблэгдэдэг.

Олон показательнуудые оруулһан, тоо томшоггүй олон даалгабаринууд элдэб үнгын тоосоое заха хизааргүй болоторнь олошоруулһан байна. Элдэб справканууд, тоо мэдээнүүдые зохёохо ябадалда хүдөө ажахын тон олон мэргэжэлтэд, колхозуудай хүдэлмэрилэгшэд һамааргагдадаг байха юм. Колхоз бүхэн жэлэй турша соо 10 мянга тухай показательнуудаар районой хүдөө ажахын органуудта тоо мэдээнүүдые хүргэдэг байна. Колхозуудай тоосоной показательнууд дайнай урда тээхидэ орхоодоо 8 дахин ехэ болгогдонхой.

Бидэнэр СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерствые шүүмжэлхэдээ, тэрээнэй үүргые бага болгоно бэшэбди, харин министерствын үүргэ бүри ехэ болохо ёһотой. Һэлгэн хубилһан оршон байдалтай тааралдуулһан министерствын структура хубилгагдаха, штадынь нилээд хороогдохо ёһотой.

СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерство, түбхын түрүүндэ, хүдөө ажахые ба тэрээнэй бүхы бүри һалбаринуудые түсэблэхэ, хүдөө ажахые материально-техническэ талаар ба финансаар хангаха, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ, кадрнуудые хубаарилан табиха ба һурган бэлэдхэхэ асуудалнуудые, түрүү дүй дүршэлые ба наукын туйлалтануудые пропагандалха, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ асуудалнуудые, тэрэшэлэн эмхидхэлэй-колхозно асуудалнуудые эрхилхэ ёһотой.

Энээнтэй дашарамдуулан союзна ба автономно республикануудай хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерствонүүдэй, хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй хизаарай болон областной управленинүүдэй удхаа шанарынь бүри ехэ болохо зэргэтэй. Тиимэһээ нютагуудтахи хүдөө ажахын органуудые мэргэжэлтэй кадрнуудаар бэхижүүлхэ, тэдээнэй структурые шэнээр хаража үзэхэ, штадуудые хороохо ба үйлэдбэридэ тэдээниие дүтэлүүлхэ ушартай болоно. РСФСР-эй хүдөө ажахын хүтэлбэри тухай тусгаарлан хэлэхэ зэргэтэй болоно. Бүхы колхозуудай 57 гаран процентнь, ороной машинно-тракторна станцинуудай 62 процентнь Российска Федерациин территори дээрэ байдаг юм. СССР-эй тарилгын бүхы талмайн 62 процентые РСФСР-эй тарилгын талмай эзэлдэг. Орон доторхи адуу малай бүхы тоо толгой дотор Федерациин малажалай удельнэ хэмжээн 50 процентһээ дээшэ гарадаг.

Хэды тиимэ мүртэншье, Российска Федераци болбол мүнөө болотор шухала эрхэнүүдые ба зөөринүүдые мэдэлдээ абаһан, Хүдөө ажахын түгэс шадалтай министерствогүй байгаа. Республикын территори дээрэ байгша машинно-тракторна станцинууд энэ министерстводэ угайдахадаа мэдэгдэдэггүй байна. Тус министерстводэ хартаабха ба овощь үйлэдбэрилгые эрхилхэ гэжэ формальна даалгагдаһан байбашье, бодото дээрээ энэ ажал-ябуулха материально-техническэ база тэрээндэ байгаагүй юм. Тиимэһээ тус министерство болбол туйлай, зүгы ба ан үсхэбэрилхэ асуудалнуудаар өөрынгөө ажал-ябуулгые хизаарлаха баатай болоһон байгаа. Энэнь анекдотто адли юм, тиигээд энэнь анекдот бэшэ, харин үнэн бодото баримта мүн лэ.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриин угаа ехэ ба олон һалбаритай Российска Федераци болбол шухала эрхэнүүдые ба зөөрине мэдэлдээ абаһан Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй түгэс шадалтай министерствотэй байха ёһотой. Хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые, РСФСР-эй территори дээрэ байгша колхозуудые ба машинно-тракторна станцинуудые хүтэлбэрилхэ хэрэг энэ министерстводэ даалгагдаха зэргэтэй.

Колхозуудта агрономическа ба зоотехническэ туһаламжые һайжаруулха тухай асуудал—энэ асуудал мүн нилээд шухала асуудал байха юм. Энээн тушаа ехэ юумэн хэгдэһэн ба хэгдэжэшье байна. Гэбэшье, бидэнэртэ байгаа арга боломжонууд эндэшье баһал хүсэд һайнаар хэрэглэгдэнэгүй.

Гүрэн болбол дээдэ ба дунда һургуулида хүдөө ажахын хэдэн зуун мэргэжэлтэдые һургажа бэлэдхэһэн байна. Гансахан хүдөө ажахын органуудай системэдэ дээдэ ба дунда һургуулитай 350 мянга гаран мэргэжэлтэд бии юм.

Манайда мэргэжэлтэд ямараар хэрэглэгдэнэб? Оройдоо 18,5 мянган мэргэжэлтэд гэхэ гү, али тэдээнэй хамта тоогой оройдоо 5 процентнь сэхэ колхозуудта ажаллана. Табан колхозуудта гансахан мэргэжэлтэ! Мэргэжэлтэдэй 14 процентнь МТС-үүдтэ хүдэлмэрилнэд, харин тэдээнэй 75 мянгань гэхэ гү, али 21 процентнь хүдөө ажахын органуудай аппаратда байжа, колхозно үйлэдбэритэй хүсэд һайнаар барисаа тогтоогоодүй.

Хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые зүбөөр хэрэглэхэ тухай асуудал түрүүшынхеэ табигдана бэшэ. Правительство болбол МТС-үүдтэ хүдэлмэрилжэ байгаа мэргэжэлтэдэй салин хүлһые дээшэлүүлхэ тухай шиидхэбэри һүүлэй жэлнүүдтэ гаргаһан байна. Мүнөө үйлэдбэри дээрэ ажаллажа байгаа МТС-эй агроном ба инженер болбол промышленна предприяти дээрэ ажаллажа байгаа инженертэ орхоодоо бага бэшээр, харин олон ушарнуудта ехээр салин хүлһэ абадаг. Тиимэшье мүртэнь, мэргэжэлтэдэй олонхинь элдэб эмхи зургаанууд ба канцеляриида һуужа байһан зандаа.

Иимэ таарамжагүй байдалые юугээр тайлбарилхаб? Түбхын түрүүндэ, иимэ байдал мэргэжэлтэдые хэрэглэхэ тухай асуудалда хүдөө ажахын органуудай гүрэн түрын ёһоор хандадаггүй ушараар тайлбарилжа болоно. Хүдөө ажахын органуудай хэдэн олон хүтэлбэрилэгшэд хадаа приказуудые, захиралта ба заабаринуудые бэшэхэ уялгатай ба зорилготой уладуудбди гэһэн бэеэрээ мэргэжэлтэ хүниие канцелярска столой саана бүхөөр һуулгахаяа оролдодог. Мэргэжэлтэ бүхэнэй һанаа сэдьхэлдэнь профессиональна омогорхолой үзэл бодол түрүүлхын тула, творческо шэнжэлэн бэдэрэлгын хүсэлые, газартаряалангай ба малажалые эршэмтэйгээр хубилгашын хүсэлые тэрээндэ хүгжөөхын тула хүдөө ажахын органууд бага юумэ хэнэ.

Хүдөө ажахын кадрнуудай үнэтэ фонддо иимээр хандаха гээшэ тон буруу ябадал мүн. Мэргэжэлтэд хадаа үйлэдбэри дээрэ—колхозуудта, МТС ба совхозуудта ажаллажа, өөһэдынгөө гол шухала хэрэгые,—ургасые дээшэлүүлхэ ба малажалые хүгжөөхэ хэрэгые бүтээжэ байхыень туйлаха саг ерээл.

Колхоз бүхэндэ агроном, зүгөөр томо колхоздо—агроном зоотехник хоёр ажаллахынь тулада хүдөө ажахын 100 мянгаһаа үсөөн бэшэ мэргэжэлтэдые МТС-тэ хүдэлмэрилхөөр 1954 оной хабар болотор гаргаха гэжэ тогтоолой проектээр хараалагдана. Нэгэ колхоздо саг үргэлжэ хүдэлмэрилжэ байгаа МТС-эй агроном хадаа МТС колхоз хоёрой хоорондо баталагдаһан договорой дүүргэлтын хойноһоо хинан хаража байха ёһотой. Тэрэ хадаа агротехническэ гуримуудаар уридшалан хараалагдаһан бүхы хэмжээ-ябуулгануудые дүүргүүлхэ уялгатай. Агротехникые эбдэн хазагайруулһан ябадалда бишыханааршье хамаагүйгөөр хандаа һаамни, голодһо гаргаһан хүнүүдтэ хэмжээ абаагүй һаамни, колхоз ба гүрэндэ гарза хохидол ушаруулагдаха гэжэ һанан ябажа, агроном хадаа шанар муутай хүдэлмэриие нюуха ябадал яабашье гаргаха ёһогүй. Агроном хадаа хүдөө ажахын хүдэлмэриин шанарта хамаатай бүхы юумые һонирхохо ёһотой, бүхы шэнэ, түрүү юумые колхозно үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхын түлөө эдэбхитэй тэмсэлшэ байха ёһотой.

Машинно-тракторна станциин главна агрономдо МТС колхоз хоёрой хоорондохи договороор хараалагдаһан хүдэлмэринүүдэй шанарай хойноһоо хиналта бэелүүлхэ гүрэнэй инспекторэй уялга даалгахада зохистой байна. Тиимэһээ агротехникын асуудалнуудаар главна агроном МТС-эй директортэ бэшэ, харин хүдөө ажахын областной управлениин начальнигта сэхэ мэдэлтэй байгаа һаань тон зүб болоно. Энэ хадаа үйлэдбэриин, агрономическа интересүүдые өөрынгөө ведомство тойруулһан һанамжада мэдүүлхэгүйн тулада тиигэжэ табиха хэрэгтэй болоно. Тракторай бүтээсые ехэ болгохын тула, горючиин алмалта сэхэ болгохын тула МТС-эй директор болбол гүйхэнөөр газар хахалхые зүбшөөдэг гү, али газарай хүрьһэнэй хататар хабарай тарилга эхилхые хойшолуулдаг ушарнууд практика дээрэ үзэгдэдэг. Тиин, МТС-эй главна агрономой уялгань юуб гэхэдэ, агротехникын эрилтэнүүдые хазагайруулха ябадал гаргахагүй, тиихэдээ МТС-эй хүдэлмэринүүдые болзор соонь ба һайн шанартайгаар хэхэдэл үндэр ургаса абажа болохо байһан ушарһаа үндэһэлэн, өөрынгөө ажалые ябуулха агрономууд хадаа үндэр ургасын түлөө тэмсэлэй үнэхөөрөө эмхидхэгшэд болохо ёһотой.

СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерство МТС-эй главна агроном тухай дүрим зохёохо зэргэтэй. Тэрэ дүрим дотор главна агрономой эрхэ ба уялганууд тодо һонороор хэлэгдэһэн байха зэргэтэй.

Колхозно үйлэдбэридэ МТС-эй эмхидхэхы үүргын ехэ болохотой хамта хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй районно управленинүүдэй хэрэгынь үгы болоно гээшэ ха. Райисполкомой составта түсэблэлгэ ба бүридхэл хэхэ хэдэн хүдэлмэрилэгшэдые байлгабал яһала хүрэхөөр байна. Мэргэжэлтэдэй гол кадрнуудые МТС ба колхозуудта ажаллуулха шухала.

Наукын туйлалтануудые, түрүү дүй дүршэлые пропагандалха ба хүдөө ажахыда нэбтэрүүлхэ гэһэн иимэ шухала асуудал дээрэ тогтохо хэрэгтэй.

Область, хизаар, республика бүхэндэ хүдөө ажахын новаторнууд, түрүү колхозууд, МТС ба совхозууд олон бии юм. Мүнөө үедэ түрүү колхозууд, МТС ба совхозуудай дүй дүршэлые, новаторнуудай туйлалтануудые хараадаа абангүйгөөр ажахые эрхилхэ гээшэ тэрэ ажахые мэдэһээр байжа гээгдэлдэ оруулха гэһэн ябадал болоно бшуу.

Гэбэшье, шэнэ юумые бидэнэр муугаар пропагандална, үйлэдбэридэ муугаар нэбтэрүүлнэбди. Манай колхоз бүхэн, хэрбээ иигэжэ хэлэжэ болодог юм һаань, өөрынгөө ухаагаар, өөрынгөө дүй дүршэлөөр, өөрынгөө практикаар хүн боложо хүлжэнэ гээшэ. Тиигээд түрүүшүүлэй суглууһан угаа ехэ дүй дүршэлтэй байгаа һаа, тэрээгээр бидэнэр бүхы колхозуудаа зэбсэглэжэ шадаха байгаабди.

Министерство ба нютагуудтахи тэрээнэй органууд хүдөө ажахыдахи шэнэ юумые хараагүй юм шэнгеэр, тэрээндэ хамаагүйгөөр, ёһо тэдыгээр хандадаг. Ургаса дээшэлүүлхэ олон тоото үнэтэй ба шалгагдамал арганууд хэдэн жэлэй турша соо үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээгүй байжа байһаар.

Хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ гээшэ—түбхын түрүүндэл түрүү дүй дүршэлые, наукын туйлалтануудые шэнжэлэн шудалха, ниитэлэн согсолхо ба дэлгэрүүлэн тарааха хэрэг болоно. Агрономическа пропаганда, одоошье, СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй министерствын, СССР-эй Совхозуудай министерствын, тэдээнэй нютагуудтахи органуудай бүхы ажал-ябуулгын тон шухала таһаршагүй хубинь болохо ёһотой.

Гансаханшье эдэ министерствонүүд ба тэдээнэй нютагуудтахи органууд түрүү дүй дүршэлые, наукануудай туйлалтануудые пропагандалха ябадалые муугаар табиһанда зэмэтэй бэшэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Нилээд олон партийна ба советскэ органууд агрономическа пропагандын шухала хэрэгые бишыхан бүлэг хүдэлмэрилэгшэдтэ даалгажархёод энэ хэрэгэй хажуу талада өөһэдөө байжа байдаг.

Партийна ба советскэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд түрүү дүй дүршэлые тарааха шухала байһан тухай элидхэлнүүдые гансал уншаад байха бэшэ, харин тэдэнэр гол шухала өөһэдөө энэ дүй дүршэлые шэнжэлэн үзэжэ, бүхы колхозуудта ба совхозуудта тэрээниие нэбтэрүүлхэ ябадалые эдэбхитэйгээр эмхидхэгшэд байха уялгатай. Хүтэлбэрилэгшэ хадаа хүн зониие ямар юумэндэ уряалнаб, тэрэ юумээ һайнаар мэдэхэ байхынгаа тулада, мүн колхозуудта ба совхозуудта ябахадаа шухала заабари зүбшөөлнүүдые үгэжэ, туһаламжа үзүүлжэ байхынгаа тулада, бусадые уряалхаһаа түрүүн, ажал эрхилхэ түрүү арга методуудые нютаг газар дээрээ өөрөө һайнаар шэнжэлэн шудалха ёһотой.

Партийна ба советскэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд түрүү ажахынуудта ошожо харахыень, тэдээнэй хүдэлмэриин бүхы арга методуудые тодорхой һайнаар шэнжэлэн шудалхыень гээгдэнги колхозуудай түрүүлэгшэнэртэ, правленинүүдэй гэшүүдтэ, бригадирнуудта, звеньевойнуудта ба зарим колхознигуудта дурадхан һануулха ёһотой. Гээгдэнги колхозууд ба совхозууд түрүүшүүлэй жэшээгээр өөрынгөө хүдэлмэри ябуулхыень туйлаха, тиигэжэ ажалаа эмхидхэхыень баалаха, нүлөөлхэ хэмжээнүүдые олохо хэрэгтэй.

Манай хэблэл, илангаяа хүдөө ажахын хэблэл, наукын туйлалтануудые, түрүү дүй дүршэлые хангалтагүйгөөр пропагандална, үшөөл багаар хэблэгдэнэ, олон ушарта баримтануудые халирхайгаар бэшэжэ харуулна, хүдэлмэриин шэнэ арга методуудэй уг удхые гүнзэгыгөөр харуулнагүй.

Научно-популярна ба хүдөө ажахын һуралсалай кинофильмнүүдые гаргаха хэрэг муугаар табигданхай. Тэдэнэй шанарые нилээд һайжаруулха хэрэгтэй юм. Зүндөө тудаһан, хүдөө ажахые муу мэдэдэг хүнүүд хүдөө ажахын кинофильмнүүдые зохёон гаргаха хүдэлмэридэ үсөөн бэшэ хабаадуулагдадаг.

Колхозууд ба совхозуудтахи агрозоотехническэ һуралсал тушаа хэдэн үгэ хэлэе. Мүнөө үедэ курсануудта гурбан жэлэй һуралсалда 2,5 миллион гаран колхознигууд ба совхозуудай хүдэлмэришэд һуралсадаг. Энэ тон ехэ ажал хэрэг гээшэ. Гэбэшье, һуралсал олон ушарнуудта доодо зэргын хэмжээндэ үнгэргэгдэдэг, олон ушарнуудта практикын тодорхой условинуудһаа таһарангяар хэгдэдэг. Һуралсалай энэ ябажа байгааша жэлдэ һуралсагша колхознигуудай оройдоо 60 процентнь экзаменуудые тушаагаа. 30 мянган колхозуудта колхознигуудай агро-зоотехническэ һуралсал огто эмхидхэгдээгүй.

Хүдөө ажахын наука хүдөө ажахые дам саашадань хүгжөөн дэбжээхэдэ ехэ үүргэ эзэлнэ. Советскэ наука хүдөө ажахые хүгжөөн дэбжээхэдэ нилээд ехэ нэмэри оруулаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Гэбэшье, тэрэ хадаа үйлэдбэриин эрилтэнүүдһээ үшөөл гээгдэжэ ябана. Зарим институдууд ба туршалгын станцинууд таряанажал ба малажалай культурые дээшэлүүлхэ шухала асуудалнууд тушаа дутамагаар ажаллана. Научна эмхи зургаануудта шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлгэ дутамагаар дэлгэрүүлэгдэнхэй, творческо дискусси ба һанал бодолоо сүлөөтэйгөөр андалдан хэлсэлгэ байдаггүй, үсөөн бэшэ ушарта зарим эрдэмтэдые тойруулан билдагуушалан һайрхаха оршон байдал бии болгогдодог байха юм.

Таанарай мэдэхээр, наукые хүгжөөхын тулада правительство мүнгэн зөөри хайрладаггүй, эрдэмтэдтэ хүдэлмэрилхынь тулада имагта зохид условинууд байгуулагданхай. Гэбэшье, диссертаци бариһанайнгаа һүүлээр научна ажалаа бодото дээрэнь болюулжархидаг, хэдэн олон жэлэй турша соо наукада, колхозно-совхозно үйлэдбэридэ шэнэ юумэ юушье нэмэжэ оруулдаггүй, тиимэ научна хүдэлмэрилэгшэд манайда бии байһаниинь халагламаар. Мүн диссертационно хүдэлмэринүүдынь ямаршье научна, практическа удхашанаргүй байдагшье ушарнууд үзэгдэдэг. Институдуудай ба туршалгын станцинуудай зарим экспериментальна базанууд түрүү колхозууд ба совхозуудта орходоо хүдөө ажахын культурануудай ургасые, малажалһаа ашаг шэмые багаар абадаг байһан баримта практикаһаа научно-шэнжэлэлгын зарим эмхи зургаануудай али зэргын ехээр гээгдэжэ ябаһыень харуулна.

Научна эмхи зургаанууд бүхыдөө ургаса дээшэлүүлхэ ба малажалые хүгжөөхэ проблемэнүүдые, тэрэшэлэн хүдөө ажахын экономикын ба эмхидхэлэй асуудалнуудые, колхозно ба совхозно үйлэдбэриие механизацилха ба электрификацилха асуудалнуудые шэнжэлэн зохёохо ябадалые ёһотой һайнаар эрхилдэг болохо шухала.

Хүдөө ажахын районно ба областной выставкэнүүд наукын туйлалтануудые, түрүү дүй дүршэлые пропагандалха, тэдээниие үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхын түлөө мүрысөө дэлгэрүүлхэ шухала формо мүн. Иимэ выставкэнүүд дайнай урда гээ олон районууд ба областьнуудта жэл бүри үнгэргэгдэдэг байһан юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ выставкэнүүдые эмхидхэлгэдэ анхарал һуладхагданхай.

Энэ хэрэгые заһаха хэрэгтэй. Хүдөө ажахын выставкэнүүд районно ба областной центрнүүдтэ жэл бүри үнгэргэгдэхэ ёһотой. Түрүү колхоз ба совхоз бүхэн, МТС бүхэн өөрынгөө туйлалтануудые, өөрынгөө дүй дүршэлые выставкэ дээрэ харуулха арга олог лэ. Урдын выставкэнүүдтэ орходоо, мүнөөнэй выставкэнүүд дээрэ гээгдэнги колхозууд ба совхозуудай показательнуудые харуулхаар бага зэргын газар орхихо зэргэтэй, тэдэгэр халта эрхим ажахынуудай хажууда өөһэдынгөө гээгдэлые хараг лэ. Энэ хадаа түрүүшүүлэй дүй дүршэлые халан абаха хүсэл тэдээндэ бии болгохо байна. 1954 ондо хүдөө ажахын Бүхэсоюзна выставкэ нээхэ тухай шиидхэбэри абаха гэһэн дурадхал оруулагдана.

Иигээд байхада хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэриие һайжаруулха ба колхозуудта агротехническэ ба зоотехническэ туһаламжа үзүүлгые шангадхаха талаар юун хэрэгтэй болоноб гэхэдэ:

хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэгые үндэһөөрнь һайжаруулха, тэрээниие шэнэ зорилгонуудай хэмжээндэ хүрэтэр үргэхэ;

хүдөө ажахые хүгжөөхэдэ хүдөө ажахын органуудай үүргые дээшэлүүлхэ, тэдээниие кадрнуудаар бэхижүүлхэ, МТС ба колхозуудта дүтэлүүлхэ;

колхоз бүхэндэ нэгэ—хоёр мэргэжэлтэдэй ажаллахын тулада 100 мянгаһаа үсөөн бэшэ агрономууд ба зоотехнигүүдые колхозуудта хүдэлмэрилхын тула эльгээжэ, тэрээгээр колхозуудые агротехническэ ба зоотехническэ талаар хангаха хэрэгые һайжаруулха;

түрүү дүй дүршэл ба хүдөө ажахын наукануудай туйлалтануудые пропагандалха хэрэгые эрид шангадхаха.

***

Колхозууд ба МТС-үүдые хүтэлбэрилгын дээрэ хэлэгдэһэн дутагдалнууд мүн совхозуудташье дүүрэнээр хабаадаха байна. Ороохо таряа, мяха, һү ба бусад продукциие үйлэдбэрилгын үндэр ехэ өөрын үнэ сэн хадаа совхозуудай хүдэлмэридэхи ехэхэн дутагдал зандаа үлэнэ.

Совхоз бүхэндэ үйлэдбэриие һайнаар эрхилхын тулада бүхы хэрэгтэй юумые гүрэн табина. Гэбэшье, хүтэлбэриин шанарһаа дулдыдажа ажахын ажал-ябуулгын үрэ дүнгүүд олон ондоо байдаг.

Иимэ нэгэ жэшээ харуулхамни: «Горняк» совхоз ба «Комсомолец» совхоз Ростовско областиин Октябрьска районда хоюуландаа байдаг. Тиигээд үйлэдбэриинь условинууд адли тухайтай байна. Гэбэшье, 1952 оной турша соо тэдээнэй хүдэлмэриин дүнгүүд иимээр харагдана:

	„Горняк" совхоз	„Комсомолец" совхоз
Бүхы тарилгань гектараар	3.982	3222
Эбэртэ томо малай тоо толгой	1.190	1.117
үнеэдэй »	352	409
гахайн »	813	661
нэгэ үнеэнһээ һү һаалга килогр.	3.035	1.934
малажалай нэгэ центнер продуктын өөрын үнэ сэн:		
һүнэй түх.	90	114
гахайн мяханай —	646	1457
гүрэндэ тушаагдаа:		
һү центнер	9595	6279
мяха —	1419	932
ажахын ажал-ябуулгын дүнгүүд	олзо 686 мянган түх.	гарза 407 мянган түх.

Иимэ ондо ондоо үрэ дүнгүүдэй шалтагааниинь юун бэ? «Горняк» совхозые дүршэлтэй зоотехник нүхэр Поваренкын, харин «Комсомолец» совхозые шухала эрдэмгүй ба муу эмхидхэгшэ нүхэр Бондаренко хүтэлһэн байна. Энэ хүнэй өөрынгөө уялгые сохом дүүргэжэ шададаггүй байһан мүртэншье, министерство болбол тэрээниие арбан жэлэй турша соо директорэй тушаалда барижа байгаа.

Олон совхозуудые һуралсал багатай хүдэлмэрилэгшэд толгойлно. СССР-эй Совхозуудай министерствын союзна мэдэлтэй 2.064 совхозуудай директорнуудһээ 644 директорнууд гү, али 31 процентнь угайдхадаа тусхай дунда һургуулигүй практигууд байха юм. Отделенинүүд ба фермэнүүдые эрхилэгшэдэй 93 процентнь тусхай һургуулигүй байнад. Совхозуудай ахалагша инженер-механигуудай тушаал эзэлэгшэ хүдэлмэрилэгшэдэй дүрбэнэй гурбан хуби шахуунь практигууд юм.

Совхоз бүхэниие ашаг ехэтэй, ехэ товарна ажахы болгохо гээшэ манай зорилго мүн. Энээнэй тулада совхозуудай хүтэлбэрилхы кадрнуудые бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Гээгдэнги совхозуудта гуримтай болгохо, эзэн буса ябадалые усадхаха, гүрэнэй зөөрине тон нарииаар алмаха ба продукциин өөрын үнэ сэнгые эрид химдаруулха ябадал туйлаха шухала. Гүрэнэй дотаци мүнөө байгааша системые усадхаха тухай бодожо үзэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, энэ дотаци хадаа совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ дээрэһээ туһаламжа хүлеэгээд һууха һанал хүсэл түрүүлдэг, совхозуудай хүдэлмэрие һайжаруулхын тула үсэд шангаар тэмсэхыень тэдээниие баалададаггүй.

Бүхы совхозуудые жэшээтэ һайн болгохо гээшэ—манай зорилго мүн.

(*Түгэсхэлынь удаадахи номерто*).

---

[1]) В. И. Ленин. Зохёол, т. 29, нюур 138.
[2]) В. И. Ленин. Зохёол, т. 32, нюур 198.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Эдеэ хоолой товарнуудые үйлэдбэрилгэ саашадань дээшэлүүлгые ба тэдэнэй шанарые һайжаруулгые хангаха зорилгоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиум хадаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зууршалгаар, СССР-эй хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин министерствын загаһанай, мяханай, һүнэй ба эдеэ хоолой промышленностиин предприятинууд болон организацинуудай база дээрэ **СССР-эй эдеэ хоолой товарнуудай промышленностиин союзно-республиканска Министерствые** байгуулба.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр баталагдаһан списогэй ёһоор, загаһанай, мяханай, һүнэй, тоһо буйлуулдаг, сыр хэдэг, сахарна, хилээмэ баридаг, макаронно, кондитерска, консервнэ, эдеэнэй концентрадай, тоһо өөхэнэй, спирт-архиин, улаан архиин, пивэ шаналгын, сайн, тамхинай, парфюмерно-косметическэ, дабһанай ба промышленностиин бусад һалбаринуудай предприятинууд болон организацинууд СССР-эй эдеэ хоолой товарнуудай промышленностиин министерстводэ дамжуулан үгтөө.

СССР-эй Эдеэ хоолой товарнуудай промышленностиин министрээр нүхэр **Зотов** Василий Петрович томилогдоо.

* * *

Үргэн хэрэглэлэй промышленна товарнуудые үйлэдбэрилгые саашадань дээшэлүүлгэ ба тэдэнэй шанарые һайжаруулга хангаха зорилгоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиум хадаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зууршалгаар, СССР-эй Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин һалбаринуудай хүнгэн промышленностиин предприятинууд ба организацинуудай база дээрэ **СССР-эй үргэн хэрэглэлэй промышленна товарнуудай союзно-республиканска Министерствые** байгуулба.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр баталагдаһан списогэй ёһоор, промышленностиин хлопчатобумажна, нооһон бүдэй, торгоной, улһан бүдэй, арһанай, гуталай, меховой, трикотажна, оёдолой, шэлэй болон искусственна волокногой промышленностиин предприятинууд ба организацинууд СССР-эй үргэн хэрэглэлэй промышленна товарнуудай министерстводэ дамжуулан үгтөө.

СССР-эй үргэн хэрэглэлэй промышленна товарнуудай министрээр нүхэр **Косыгин** Алексей Николаевич томилогдоо.

* * *

Эд бараанай эрьесые саашадань хүгжөөхын, хүн зоной саг үргэлжэ ургажа байгаа хэрэглэмжые бүхы хэмжээгээр хангахын тулада худалдаа эмхидхэлгэ һайжаруулха зорилгоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиум хадаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зууршалгаар, СССР-эй Дотоодын ба гадаадын худалдаа наймаанай министерствын дотоодын худалдаа наймаанай организацинууд ба предприятинуудай база дээрэ **СССР-эй худалдаа наймаанай союзно-республиканска Министерствые** байгуулаа.

СССР-эй Худалдаа наймаанай министрээр СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Орлогшо нүхэр **Микоян** Анастас Иванович томилогдоо.

* * *

Арадай демократиин оронуудтай ба харин бусад оронуудтай саашадаа Советскэ Союзай экономическа холбоо барисаагаа хүгжөөхэ ба худалдаа наймаа һайжаруулха зорилгоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиум хадаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зууршалгаар, СССР-эй Дотоодын ба гадаадын худалдаа наймаанай министерствын гадаадын худалдаанай организацинуудай база дээрэ **СССР-эй Гадаадын худалдаа наймаанай министерствые** байгуулаа.

СССР-эй Гадаадын худалдаа наймаанай министрээр нүхэр **Кабанов** Иван Григорьевич томилогдоо.

Хүдөө ажахын һайн шанартай продуктнуудые үйлэдбэрилгые саашадань дээшэлүүлхэ хэрэгэй ехэ удхашанартай байһан дээрэһээ, тэрэшэлэн совхозуудай хүдэлмэрине үндэһөөрнь һайжаруулха, тэдэниие бүтээсэ ехэтэй жэшээтэ һайн социалистическэ ажахынууд болгохо зорилгоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиум хадаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зууршалгаар, **СССР-эй Совхозуудай союзно-республиканска Министерство** байгуулаад, СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр баталагдаһан списогэй ёһоор, тэрээндэ совхозуудые, мориной заводуудые болон бусад предприятинууд ба организацинуудые дамжуулан үгөө, мүн РСФСР-тэ, Украинска ССР-тэ, Казахска ССР-тэ, Узбекскэ ССР-тэ, Киргизскэ ССР-тэ, Азербайджанска ССР-тэ, Грузинска ССР-тэ, Белорусска ССР-тэ, Литовско ССР-тэ, Латвийска ССР-тэ, Эстонско ССР-тэ ба Карело-Финскэ ССР-тэ Совхозуудай министерствонуудые байгуулха шухала гэжэ тоолоо.

СССР-эй Совхозуудай Министрээр нүхэр **Козлов** Алексей Иванович томилогдоод, СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй Министрын уялгануудһаа тэрэ сүлөөлэгдөө.

СССР-эй Хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй Министрээр нүхэр **Бенедиктов** Иван Александрович томилогдобо.

СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министр В. М. Молотов Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Правительственна Делегациин хүндэлэлдэ зорюулан уулзалга хэбэ

СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министр В. М. Молотов Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Правительственна делегациин хүндэлэлдэ зорюулан сентябриин 14-дэ уулзалга хэбэ.

Уулзалга дээрэ Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Правительственна Делегаци: Министрнүүдэй Кабинедэй Түрүүлэгшэ Ким Ир Сен, Корейн Ажалай Партиин Центральна Комитедэй Түрүүлэгшын Орлогшо Пак Ден Ай, Министрнүүдэй Кабинедэй Түрүүлэгшын Орлогшо Тен Ир Лен, Гадаадын Хэрэгүүдэй Министр Нам Ир, Гүрэнэй Түсэблэлгын Комиссиин Түрүүлэгшэ Теп Дюн Тхяк, Түмэр замай Министр Ким Хэ Иль, тэрэшэлэн КНДР-һээ СССР-тэ һуудаг Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол Лим Хэ болон Посольствын гэшүүд байба.

Венгерскэ Арадай Республикын Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол А. Складан, Хитадай Арадай Республикын Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол Чжан Вэнь-тянь, Румынска Арадай Республикын Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол М. Даля, Польско Арадай Республикын Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол В. Левиковский, Чехословацка Республикын Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол Я. Вошаглик, Монгол Арадай Республикын Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол Д. Адилбиш, Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол Р. Аппельт, Албаниин Арадай Республикын Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол М. Прифти, Болгариин Арадай Республикын Хэрэгүүдэй Саг зуурын Этигэмжэтэ В. Велков, Вьетнамай Демократическа Республикын Хэрэгүүдэй Саг зуурын Этигэмжэтэ Нгуэн Дык Куй гэгшэд тэрэшэлэн уулзалга дээрэ байлсаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи Орлогшо ба СССР-эй Обороной Министр Н. А. Булганин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй Түсэблэлгын Комиссиин Түрүүлэгшэ М. З. Сабуров, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. П. Тарасов, СССР-эй Министрнүүд М. Г. Первухин, П. К. Пономаренко, Н. К. Байбаков, И. Ф. Тевосян, И. А. Бенедиктов, С. М. Тихомиров, Н. Д. Псурцев, А. И. Козлов, А. Ф. Третьяков, СССР-эй Верховно Сүүдэй Түрүүлэгшэ А. А. Волин, СССР-Генеральна Прокурор Р. А. Руденко, СССР-һээ КНДР-тэ һуудаг Посол С. П. Суздалев, РСФСР-эй Гэгээрэлэй Министр И. А. Каиров, Советскэ Союзай Маршалнууд Г. К. Жуков, С. М. Буденный, В. Д. Соколовский, флодой Адмирал Н. Г. Кузнецов, СССР-эй Министрнүүдэй Орлогшонор А. А. Громыко, М. А. Евсеенко, С. В. Кафтанов, Н. С. Рыжов, Н. А. Гундобин, А. С. Кузьмич, В. А. Зорин, С. А. Борисов, А. М. Лалаянц, В. Н. Столетов, А. Н. Задемидко, А. З. Белоусов, В. А. Сергеев, К. И. Коваль, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Н. М. Пегов, СССР-эй МИД-эй Коллегиин Гешүүд Г. М. Пушкин, Б. Ф. Подцероб, Л. Ф. Ильичев, Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посолнууд В. З. Лебедев, К. В. Новиков, Ю. К. Приходов, Г. М. Попов, Л. Г. Мельников, К. К. Родионов, Д. А. Жуков, Н. В. Славин, Г. Т. Зайцев, Д. С. Чувахин, СССР-һээ Корейскэ Арадай-Демократическа Республикада һуугаа Торгпред П. И. Сакун, Моссоведэй Түрүүлэгшэ М. А. Яснов, Эб найрамдалые Хамгаалха Советскэ Комитедэй Түрүүлэгшэ Н. С. Тихонов, авиациин Маршалнууд П. Ф. Жигарев, С. Ф. Жаворонков, армиин генералнууд М. С. Малинин, К. С. Москаленко, Адмиралнууд Н. Е. Басистый, В. А. Фокин, Г. И. Левченко, Генерал-полковнигууд А. С. Жадов, Ф. Ф. Кузнецов, А. С. Желтов, Москва городой Комендант Генерал-майор И. С. Колесников, СССР-эй Министерствонүүдэй харюусалгатай хүдэлмэрилэгшэд, олониитын ба хэблэлэй түлөөлэгшэд, наука ба искусствонуудай ажал-ябуулагшад уулзалга дээрэ Советскэ талаһаа байлсаа.

(ТАСС).

Чехословацка республика. Ажалшадай һууха зохид һайн гэрнүүд дайнай һүүлээр Словакиин столица Братиславада олоор баригдаба. Хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай байха 4 мянга гаран квартира 1948 онһоо хойшо мүнөө хүрэтэр баригдаа. Энэ жэлдэ үшөө 500 шэнэ квартира баригдажа эхилбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: братиславска хүдэлмэришэ Ерабек гэгшын шэнэ квартира соо.

Чехословацка телеграфна агентствын фото.

Хитадай Арадай республикын арадай центральна Правительственна Соведэй заседани

ПЕКИН, сентябриин 13. (ТАСС). Арадай центральна правительственна соведэй 24-дэхи заседани (үргэн) сентябриин 12-то болоо гэжэ Синьхуа агентство мэдээсээ.

Американска агрессидэ эсэргүү тэмсэлдэ Хитадай арадай һайндуратанай хабаадалга тухай ба Корейдэ туһаламжа үзүүлхэ тухай Хитадай арадай һайндуратанай отрядуудай командалагша генерал Пын дэ-хуэй заседани дээрэ элидхэл хээ. Удаань Арадай центральна правительственна соведэй гэшүүд Чжань Чжи-чжун, Фу Цзо-и, Тан Ка-ки, Соведэй түрүүлэгшын орлогшо Ли Цзи-шэнь ба Соведэй гэшүүн Чэнь Шу-тун үгэ хэлээ. Хитадай арадай һайндуратанда эльгээхэ амаршалгын телеграммын текстые заседанида хабаадагшад нэгэн һаналаар баталан абаа.

Арадай центральна правительственна соведэй түрүүлэгшэ Мао-Цзэдун, түрүүлэгшын орлогшонор Лю Шао-ци, Сун Цзин-лин, Ли Цзи-шэнь, Чжань Лань ба Гао Ган, Соведэй гэшүүд, тэрэшэлэн Арадай политическэ консультативна соведэй национальна комитедэй гэшүүд, Арадай центральна правительствын Гүрэнэй административна соведэй министрнүүд, Арадай-революционно сэрэгэй соведэй гэшүүд, Хитадай арадай һайндуратанай түлөөлэгшэд ба бусад заседани дээрэ байлсаа.

Чехословакиин Коммунистическэ партиин ЦК-гэй пленум

ПРАГА, сентябриин 14. (ТАСС). Чехословакиин Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй пленум тухай официальна мэдээсэлые «Руде право» газетэ мүнөөдэр тунхаглаа. Мэдээсэл соонь иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Чехословакиин Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй пленум Прагада һаяхан болоо. Политическэ байдал ба партиин зорилго тухай нүхэр Антонин Запотоцкий элидхэл хээ. Чехословакиин Коммунистическэ партиин Центральна Комитет хадаа нүхэр Антонин Запотоцкиин элидхэл соо табигдаһан тус тус зорилгонуудые бэелүүлхэ ба арадай ажахые хүгжөөхэ ба хүдэлмэришэн ангиин болон ажалша арадай материальна культурна хэмжээе дээшэлүүлгэдэ зохилдуулан ябуулха хэмжээнүүдые хараалхыень КПЧ-гэй ЦК-гэй президиумые түлөөлһэн байна.

КПЧ-гэй ЦК хадаа КПЧ-гэй ЦК-гэй нэгэдэхи секретаряар нүхэр Антонин Новотные ба ЦК-гэй секретарьнуудаар: Бруно, Келер Бедржих Пекс—Воду, Вацлав Пашек ба Вратислав Крутин гэгшэдые һунгаа.

КПЧ-гэй ЦК болбол ЦК-гэй гэшүүнэй кандидадуудһаа нүхэр Иозеф Теслу гэгшые ЦК-гэй гэшүүн болгоод, КПЧ-гэй ЦК-гэй президиумэй гэшүүнээр тэрэниие һунгаһан байна.

Цинхай провинцида

ПЕКИН, сентябриин 14. (ТАСС). Цинхай провинциин сүлөөлэгдэһэнһөө хойшо 4 жэл гүйсэһэнтэй дашарамдуулан «Цинхайжибао» газетэ провинциин политическэ, экономическа ба культурна байгуулалтын талаар түйлаһан амжалтанууд тухай ехэ статья сентябриин 5-да тунхаглаа.

Цинхайда 1600 мянган түгэдүүд, монголнууд, хитадууд, дунган ба казахууд ажаһуудаг юм. 1 миллион шахуу хүн, тэрэ тоодо 417 мянган түгэдүүд национальна үсөөнхид болоно.

Коммунистическэ партиин ба правительствын национальна политикада зохилдуулан арадай засагай тогтоһонһоо хойшо провинци дотор 23 автономно район байгуулагдаа. Тэрэнэй эгээн томонуудайнь нэгэн Юйшу гэжэ тибетскэ автономно район юм. Үшөө 10 автономно район байгуулха бэлэдхэл мүнөө хэгдэжэ байнхай.

Национальна үсөөнхидэй дундаһаа олон тоото национальна кадрнууд бэлэдхэгдээ. Тэдэнэр провинциин гүрэнэй эмхи зургаануудай бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй 20 процентнь мүнөө болоно. Национальна кадрнуудые бэлэдхэхын тулада Цинхайда олон һургуулинууд ба курсанууд нээгдэнхэй.

Культурын ба гэгээрэлэй талаар ехэ амжалтанууд түйлагдаа. Сүлөөлэгдэһэнһөөнь хойшонхи саг соо Цинхайда һургуулинуудай тоо 57,8 процентээр олон болоо.

Ажахын талаар амжалтануудынь мүн лэ горьтой юм. 1950 онойхитой жэшэбэл малай тоо үнгэрэгшэ жэлдэ 35,66 процентээр, мүнөө үедэ 50 процентээр олон болоод байна. Гоминдановска эзэрхэлгын 13 жэл соо (1837 онһоо 1949 он хүрэтэр) малай тоо толгой Цинхайда 40 үлүүтэй процентээр хороһониинь мэдээжэ. Хүн зоной юумэ худалдан абаха шадабариин таһалгаряагүй дээшэлһэнэй эсэстэ таряа, бүд ба хэрэглэлэй бусад эд товар худалдалга нилээд ургаа.

Швейцаридахи уласхоорондын шатарай турнир

ЦЮРИХ, сентябриин 14. (ТАСС). Үсэгэлдэр 9-дэхи турһаа эхилээд дэлхэйн түрүү һууриин түлөө наадагшадай матч-турнир Цюрихтэ үнгэргэгдэдэг болобо. Турнирай болохо багашаг зал соо наадданай эхилхын урда тээ хүн зон дүүрэтэрээ сугларһан байба. Бүхы досканууд дээрэ ехэ хурсаар болоһон тэмсэлые олон тоото харагшад ехэ һонирхолтойгоор ажаглаба. Гроссмейстер Смыслов Керестэй наадахадаа партиин эхиндэ булюу байдалтай болоод, саашадаа шадамараар наадажа илалта түйлаа. Эйве Найдорфын ноёндо сэхэ добтолго шадамараар хэжэ тэрэниие шүүбэ. Петросян венгерскэ гроссмейстер Саботой хараар наадаад холо бодолтойгоор хүбүүгээ зорюута табижа үгөөд, нүгөөдынгөө бүхы бодонуудые бэрхэшээлтэй байдалда оруулаа. Тэрээнэйнгээ һүүлээр советскэ гроссмейстер бодо эдиһэн, һүүлээрнь шүүһэн байна. Геллер Решевский хоёр ехэ шангаар наадажа гараа. Советскэ гроссмейстер позиционно талаар булюушаг болоһон аад, саашадаа хүбүүгээ табижа үгэһэн байна. Энэ бэрхэтэй байдалда Геллер ябадалнуудаа һайнаар бодожо үзэхэ саг багатай байһан дээрэһээ добтолгоёо шангадхажа шадаагүй. Тиин партинь тэнсэлгээр дүүрэә. Гурбан парти хойшолуулагдаа.

Штальбергын урдаһаа наадаһан Тайманов, Котовтой наадаһан Бронштейн шүүжэ болохоор байдалтай. Болеславский Глигорич хоёрой парти тэнсэхэдээ болохоор лэ байха юм. Мүнөөдэр турнир дээрэ хойшолуулагдаһан партинууд үргэлжэлүүлэн наадагдаха.

Арадуудай ниитын интересүүдтэ зохилдуулан германска асуудалые эбэй ёһоор шиидхэхэ ту... Вальтер Ульбрихтын интервью

БЕРЛИН, сентябриин 14. (ТАСС). «Нейс Дейчланд» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор Аденауэрэй политика болон боннско ба парижска сэрэгэй договорнуудые бэелүүлгэдэ эсэргүүсэн, Германитай эбэй договор баталхын түлөө Германидахи эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй тэмсэл тушаа Великобританиин коммунистическэ партиин түрүүлэгшын орлогшо, «Лейбор мансли» гэжэ һара бүриин журнал гаргагша Палм Датт гэгшэдэ СЕПГ-гэй ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь Вальтер Ульбрихтын үгэһэн доро дурсагдаһан интервью «Дейли Уоркер» гэжэ лондонско газетэ сентябриин 10-да тунхаглаа.

Асуудал: Баруун Германида һунгалтын болоһоной хойно Германска Демократическа Республикын политика ямар байхаб?

Харюу: Баруун Германидахи һунгалтын дүнгүүд хадаа зургаан һарын турша соо ниитэгерманска саг зуурын правительство байгуулха ба эбэй договор баталха аргаар эб найрамдалда дуралха үндэһэ һуури дээрэ Германиие нэгэдүүлхэ зорилготой Германска Демократическа Республикын политикые хубилгахагүй байна.

Аденауэровскэ бүлэгүүдэй худал хуурмаг маневрнуудые хэхэ аргаар голосуудайнгаа тоое олошоруулжа шадаад байһанай эсэстэ, боннско ба парижска сэрэгэй договорнуудые бэелүүлгэтэй дашарамдуулан Баруун Германиин доторойнь ба баруун европейскэ гүрэнүүдэй хоорондохи бүхы зүрилдөөнүүдэй хурсадаха байһанда ямаршье һэжэг байхагүй. Нэгэ талаһаа хүдэлмэришэн ангиин ба ажалша арадай эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй, нүгөө талаһаа түлөөлэгшэнь аденауэровскэ правительство бологшо милитаризмын хүсэнүүдэй хоорондо тэмсэл шангадаха байна. Һунгалтын дүнгүүдые дан ехээр сэгнэхэ болоо һаа буруу болохо байна. Боннско ба парижска договорнууд Баруун Германиин эб найрамдалда дуратай ба милитаристска хүсэнүүдэй хоорондохи тэмсэлээр буруу һүргэгдэхэ байна.

Асуудал: Энэ аденауэровскэ һунгалтые 1933 оной урда тээ болоһон Гинденбургын һунгалтатай жэшэжэ болохо гү?

Харюу: Аденауэр хадаа Гитлерые засагта табиһан бүхы тэдэ милитаристска ба монополистическэ этэгээдүүдые нэгэдүүлээ. Һунгалтын һүүлээр хэһэн өөрынгөө түрүүшын мэдүүлгэ соо д-р Аденауэр хадаа тэрэнэй зорилго Германиие нэгэдүүлгэ бэшэ, харин, тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор, Зүүн Германиие ба Одер болон Нейссе дээгүүр гарадаг хилын нүгөө талын польско областьнуудые «сүлөөлэлгэ» болоно гэжэ элитээр мэдэрһэн байна. Энэ хадаа реваншын, тайлбарилан хэлэбэл, дайнай элитэ политика болоно.

Аденауэр хадаа һунгалтын һүүлэхэнээр хэлэһэн агрессивнэ үгэ соогоо үнэндөө зүүн областьнуудые дайлан абаха хүсэлээ соно... байна. Тэрэ үгын һүүлээр «Г... ни юунһээшье үлүү» гэжэ ... дуулалга болоо. 1914 оной ур... мүн тиимэ байһан юм. Аден... политика хадаа дай хэхэ гэһ... хатай байһаниинь тон эли.

Боннско ба парижска сэ... договорнуудые бэелүүлгэдэ ... гүү, Баруун Германиие реми... ризацилгада эсэргүү тэмсэл ... тулада хүдэлмэришэн ангиин ... бүхы арадай нэгэдэлые ту... мүнөө тон шухала болоод ... Энэ тэмсэл амжалтатайгаар ... ха хэрэг Германска Демо... ческа Республикын ба Баруун ... маниин хүн зоной хоорондо ... харилсаа хүгжөөхые эринэ.

Английска арадта хэдэн үг... лэхые Даттын гуйхада Уль... иигэжэ мэдүүлбэ:

Английска арадта иигэжэ ... жуулагты:

Нэгэдэхеэр, Германска Дем... тическа Республика хадаа хүд... ришэн ба таряашанай гүрэн ... но, тэндэ засагынь тэдэнэрэй ... байдаг юм. Тиимэһээ Баруун ... манска монополистнууд, томо ... эдлэгшэд ба тэдэнэй америк... эзэд Германска Демократи... Республикые үзэн ядадаг, Г... тэдэнэр таһалгаряагүй ому... ородог. Юуб гэхэдэ, Зүүн Г... ниии ажалшадые мүлжэхын ... да засагые абаа һаа тэдэнэр ... тай байна бшуу.

Хоёрдохёор, боннско ба па... ска договорнуудые баталхадаа ... манска монополистнууд хадаа ... маниин национальна интерес... урбаһан ба американска фина... капиталда оронoo худалдаһан ... на. Бүхы Германиин хүдэлмэр... ангиин зорилго юуб гэхэдэ, ... кратическа үндэһэ һуури дээр... циональна нэгэдэлэй түлөө т... лэй тугые өөһэдынгөө гарта ... бүхөөр абажа, национальна ... лэй ба бэеэ дааха байдалай ... тугые тойруулан үргэн оло... арадые суглуулан жагсааха я... болоно.

Гурбадахяар, баруун герма... империализмын агрессивнэ по... ка хадаа Европын бүхы арад... аюултай заналта болоно. Агре... энэ политика гансахан лэ Сов... Союзда эсэргүүгээр шэглүүл... хэй гэжэ бодохо болоо һаа, ... байна. Энэ политика хадаа, ... хэмжээгээрнь абажа үзэхэдэ, ... цида, Бельгидэ, Голландида, ... шэлэн Великобританида эсэрг... шэглүүлэгдэнхэй. Энэнь юун ... һээ харагданаб гэхэдэ, не... концернэнүүдэй ба немецкэ ... банкануудай британска рыног... эзэлхын түлөө хэдэг тэмсэл ... һээ элеэр харагдана.

Тиимэһээ эб найрамдалые х... ха, нэгэдэмэл болон эб найра... да дуратай, демократическа Г... ниин үндэһэ һуури дээрэ не... нэгэдэл тухай асуудалые эбэй... шиидхэхын тулада хамта... ажаллахые хоёр ороной ар... тон ехээр хүсэнэ.

Итало-югославска харилсаан тухай

РИМ, сентябриин 14. (ТАСС). АНСА агентствын дамжуулһанай ёһоор, Италиин министрнүүдэй соведэй түрүүлэгшэ Пелла гэгшэ үсэгэлдэр Римдэ үгэ хэлэхэдээ Окроглицида Титын үгэ хэлэжэ, Триест тухай асуудалаар Югославиин оруулһан дурадхалые буруушаан арсаһан байна. Триестын хуби заяа шиидхэхын тулада плебисцит хэхые Пелла дурадхаа.

ЛОНДОН, сентябриин 14. (ТАСС). Триест тухай асуудалаар Пеллын үгэ хэлэһэн тухай мэдээсэхэ зуураа, «Таймсын» римскэ корреспондент иигэжэ батална. «Хэрбээ Триест тухай асуудалаар Италиин эрилтын хангагдаагүй һаа, тэрэ хадаа Натода (Хойто-атлантическа блок — **ред.**) өөрынгөө гэшүүн байлга тухай асуудалые шэнээр хаража үзэхэдөө болохо байна».

ЛОНДОН, сентябриин ... (ТАСС). Рейтер агентствын ко... пондент иигэжэ дамжуулна: ... тедэ үсэгэлдэр үгэ хэлэхэдээ ... Триест тухай өөрынгөө дурад... (Триестые «интернационализа... хые» ба Триест шадарай рай... дые Югославида үгэхые) дү... эрилтэ хэһэн байна. Югослави... даа Италиин «А» зонодо ор... ябадалые «агрессивнэ акт» ... тоолоод, энээндэ «Югослави ... өөрынгөө хэмжээнүүдээр харю... ёһотой» гэжэ Тито мэдүүлээ.

ВЕНА, сентябриин 14. (ТА... Танюг агентствын дамжуулһ... ёһоор, «Борба» гэжэ югосла... газетэ статья толилжо, тэрээн... гоо Пеллын һүүлшын дурад... зүбшөөн абахын аргагүй гэжэ ... руушааһан байна.

Ли Сын манай агрессивнэ мэдүүлгэ

НЬЮ-ЙОРК, сентябриин 13. (ТАСС). Ассошиэйтед пресс агентствын Сэулһаа мэдээсэһэнэй ёһоор Ли Сын ман хадаа Корейн тушаа болохоёо байгаа политическэ конференциин хэрбээ «амжалта түйлаагүй һаань», хойто зүг руу по... бэлэдхэхыень урда корейскэ а... уряалһан байна.

Редакторай орл...
Д. Л. ЛОБСАН...

КПСС-эй Бурят-Монголой ... комой аппарадай хүдэлмэри... шэдэй коллектив В. И. Дубр... скидо тэрэнэй эхэ

ДУБРОВСКАЯ
Юлия Иосифовнагай

сагһаа урда наһанһаа нүтшэ... тэй дашарамдуулан гүнзэгы ... шуудалаа мэдүүлнэ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—23, заместителя редактора—7-85, отв. секретаря—3-23, партийной жизни, сельского хозяйства—10.17, пропаганды и переводов—6-84, культуры и быта, промышленности—4-52, мест. информации и писем—11.05. Для междугородных переговоров—16.

Н—00629. **Типография отдела издательств и полиграфической промышленности Министерства культуры БМАССР.**